Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ЕРА, 30 МАЙ, 1985 ШУ. ● № 65 (7100). ● Мах 3 кеп.

ТОРЖЕСТВЕННИ ХЬАЛЕ

27 мае Кремле шу оттадир Германе Социал - демократически парте председатела, Социалистически интернационала председатела В. Брандта сийна.

В. Брандтаца цхьана цига бар цунна уллув баьнна баьхка СДПГ цIи хеза деятелаш, Советски Союзера ФРГ посол И. Кастль.

Советски оагIорахьара бар М. С. Горбачев, А. А. Громыко, Б. Н. Пономарев, КПСС ЦК членаш А. М. Александров, В. В. Загладин, кхыбола официальни нах.

КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева шу оттадаьча къамаьл дир.

М. С. ГОРБАЧЕВА къамаьл

Хьамсара председатель Вилли Брандт!

Хьамсара хьаьший!

Новкъостий!

Пурам да сона Германе Социал - демократически парте лидерга, Социалистически интернационала председателга Вилли Брандтага дег тIара моарцал дала.

Вай дукха ха йоаццаш лаьрхха къамаьлаш даьд, хIаьта сона хетачох, цIеначa дег тIара ала йиш йолаш да вай къамаьл чулоацаме а пайдане долаш а дар, цо вайх хIаранена гIо а дир вIаши позицеш кIоаргагIа йовзара.

Тха халкъа да атта кхетадеш дола, амма хьаькъале кица: «ДIадийнар дахьаргда Iа чу а». Iа, господин Брандт, дукха ха йоаццаш беркате ги тессад Советски Союзаи Германе Федеративни Республиканеи юкъерча гIулахьех латтача кхай тIа. Европе цхьана леладеча гIулакхий кхай тIа. ДIахада йиш йоацаш хьа цIераца дувзаденна да 1970 шера август бетта исторически Московски договора кулгаш яздар. Цу договоро дIайолайкр вай шин мехкаи халкъаи юкъерча дикача лоалахой гIулакхий керда конструктивни этап. Цунца цхьана цо хьабийллар европейски капиталистически социалистически мехкашта е, оалаш долчча тайпара, Малхбузенней Малхбоаленней юкъера кхы а шерагIча планс цхьана гIулакхаш леладарга бода никъ.

Из вайна новкъа дале а, цу хана баьккхача керттерча толамé — кхохкам кIаьдбара, хIанз а цо вай планета тIарча халкъашта кхы кIезигагIа боацаш пайда теле а, бирса атакаш яьй консервативнии реакционнии гIозара-

(Йистедоалар 3-ча оагIо тIа).



СУРТА ТIА: монтажница Идилова Малижа болх беш йоалл.

И. ПЛИЕВА сурт.

КПСС XXVII СЪЕЗДА—ХЬИНАРЕЧА КЪАХЬЕГАМА 27 ДЕКАДА!

КЕРДА КОТАЛОНАШ ЙОАХАРГЬЯ

Вай Нохч - ГIалгIайчен къахьегама коллективаша чIоагIа къоабалбаь хьаллаьцаб КПСС XXVII съезда сийна доккхагIдола социалистически декхараш тIаэцарах бола «Грознефть» объединене болам. Iалаьмате дика кийчо яь накъаболх коммунистий форума назрановски ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода болхлой. Продукци арахецара даькъе пятилетка контрольни цифрай боарамга кхаьчар уж 1983 шера. Арахеца лаьрхIа хинна продукци 17 миллион сома маьха йолча, арахийцар 23,2 миллион сом мах бола продукци. Контрольни цифрех къахьегамаовсарле 16 процент лакхъе езаш хиннача из лакхйир 26,6 процент.

КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума решенешта жоп луш, «Электроинструмент» завода болхлоша цаI санна массава а раьза а волаш хьаллаьцар «КПСС XXVII съезда — хьинареча къахьегама 27 декада!» яха патриотически инициатива. Шоай таронашкеи кхоачамашкеи хьажа а, хьежа, цар тIаийцар укх тайпара доккхагIдола социалистически декхараш:

— Сийлахь - боккхача Октябра 68 шу дузача денга продукци арахецарей маьхала яккхареи цхьайтталагIча пятилетка план кхоачашъе, цул тIехьагIа юхейисача хана пятилетка планагIа лаьрхIачул совгIа ара а хийца, маьхала яккха 500 эзар сом мах бола тайп - тайпара продукци;

— шера план хавал хьалха кхоачаш а яь, заданел совгIа 270 эзар сом мах бола товарни продукци арахеца, цу даькъе заданел совгIа 490 электросверлильни машина, 270 гIишлон - отделочни машина арахеца;

— хьалха тIаийцача социалистически декхарех шера планал совгIа 260 эзар сома маьха продукци маьхала яккха лаьрхIача 270 эзар сом мах бола, продукци йохка, къахьегама овсарле 1,2 процент лакхъе:

— КПСС XXVII съезд хьеллача денга шин бетта план кхоачашъе, цу юхедисача деношка заданел совгIа ара а хийца 75 эзар сом мах бола продукци маьхала яккха.

Социалистически декхараш дийца а дийца тIаийцад ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода партийно - боахама актива собране.

ИйслагIа шу да НПО «Промавтоматика» яхача опытни заводе Идилова Малижас болх бу. Юхханца укхаза балха йоагIача хана духхьал технически училище йистеяккхар мара опыт яцар цун. Цудухьа атта хиланзар къахьегама никъ дIаболалуш.

Бакъда, хIама хара тIакхувш хиларо лоаццача хана каялийтар Идиловай йиза радио-аппаратура монтажника говзал караерзае.

Дукха ха йоаццаш йоккха дега гIозале хиннай Малижай вахаре. Из дIаийцай КПСС членала. ХIаьта коммунист хиларах тарра шийна кхы а бехктокхам тIабожилга дика кхетаду цо.

КПСС ОБКОМЕ, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ, ОБЛСОВПРОФЕ, ВЛКСМ ОБКОМЕ

ДОАКЪАР КИЙЧДАРА МЕСЯЧНИКА ХЬАКЪЕХЬА

КПСС обкомо, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо тIаийцаб «Доакъараш кийчдара месячника хьакъехьара» соцам. Цу тIа белгалдоаккх общественни хьайбаштеи граждуаний шоай доалахьа долча подсобни боахамаштеи дикка дукхагIа доакъараш дахараи кийчдараи укх шера дика хьалаш хьахулаш латтилга.

Колхозийи совхозийи йолаш йолча материально-техническа таронаша йиш хулийт ше тIайоалачеи дIайийначеи цоьашкара, хьун оасай участкашкара, лоамашкара, дIатIакхача хала йолча моттигашкара дикагIча ханеи дикал лакха йолаши йол, сенаж, баьца хьоар кийчде. ЛоархIаме да ха ца тувлайолийташ, шин ханнахьа техника кийчъяр, доакъараш доахаш йола бригадаш йизза вIашагIтохар. Боахамашка хье ца еш болх бе йолаялийта еза кормоцехаш, балха йоккха овсарле хургйолаш пайда эца беза грануляторех, АВМ-ех доакъара хIара килограмм дикал йоккха хургйолаш кийчъяра. Къаьстта теркам тIабахийта беза доакъар лоаттаду моттигаш, сенаж йолла сангараш, йол лоаттаю моттигаш кийчъяра. ХIара фуражни Iатта лаьрхIа 3 тонн хургйолаш доакъара свеклаш кхеяра кхы тIа гIулакхаш де деза.

ЦхьайтталагIа пятилетка толаме чакхъяккхараи КПСС XXVII съезда ма доаггIара накъадахараи хьинаре болх бе колхозий, совхозий, города Грознеи республика районийи промышленни предприятей коллективаш оарцагIъяха лерхIаш укх шера **1 июне денз доакъараш кийчдара хьинареча къахьегама месячник кхайкаеш** решени яьй КПСС обкома бюрос, НГIАССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо.

Месячник латтача хана йол, сенаж, баьца хьоар кийчдара массе района задани оттаьй.

Доакъараш кийчделга толаме дIадахьара де деза гIулакхаш оттаде а кхоачашде а дезалга дIахайтад КПСС горкомашка, райкомашка, колхозий, совхозий партийни комитеташка. Хан-ханнахьа хьажа деза доакъараш чуэцилгеи кийчделгеи мишта лел, доакъараш кийчдеча бригадай бригадираш юкъе а болаш. ХIара боахаме доакъараш кийчдерашта хьалхашка хаьдда дола декхараш оттаде деза, доакъараш чуэцача маьха теркои йоакхои е еза.

КПСС горкомаш, райкомаш, горрайисполкомаш, агропромышленни объединеней советаш, НГIАССР юрта боахама министерство, кхыйола юртбоахама ведомстваш, НГIАССР Госкомсельхозтехника, колхозийи совхозийи партийни, профсоюзни, комсомольски организацей кулгалхой декхарийла ба доакъараш кийчдара заданеш толаме кхоачашъяра ма хулла дукхагIа болхлой оарцагIбаха а технически средстваш хилийта а. Цон йолча участкашкара, хьун оасашкара, хьунагIарча даьгIенашкара, наькъий йистошкара баьцаш шоай ханнахьеи ерригаши хьекха яхара де мел доагIа гIулакхаш де деза. Балха овсарле йоккха хургйолаш пайда эца беза доакъар кийчдеча техниках, гранулаш, брикеташ, хьоар доаккхача агрегатех. Социалистически яхьа дикагIа кулгалде деза, доакъараш кийчдеча шерра пайда эца беза 1985 шера хьувкъам чуэцилга Iалашдара юртбоахама продукташ кийчъяра а 1985 — 1986 шерашка хьайбаша Iа доаккхилга толаме дIадахьара а хьакъехьа кхы тIа гIулакхаш дарах положене тIа йолча моральнии материальнии стимулех. Доакъараш кийчдеча техникана технически гIулакх делга, цунна запасной оатхалаш хулийтилга Iалашде деза. Къаьстта тIахьожам лоаттабе беза доакъараш йоккха дикал йолаш хилийтара, доакъараш кийчдара технологи цIенхаштта лелаяра. Кийчдаь доакъараш дика хилийтара а уж дIаоттадар ший ханнахьа дIаяздара а колхозий, совхозий кулгалхойи специалистийи персональни бехктокхам хилийта беза.

Доакъараш кийчдара Грозне, Гудермеса, МагIалбика, Назрана, болхлой поселкай, станицай, юртий коммунисташ, баха нах оарцагIбахара беш бола организаторски массово-политически болх лакхбе беза КПСС горкомаша, райкомаша, горрайисполкомаша, районни агропромышленни объединенеша, колхозийи совхозийи юххьанцарча партийни организацеша, кулгалхошеи специалисташеи. Доакъараш кийчдеча бригадашкеи звеньяшкеи хьае еза ханна йола партийни группаш, депутатски посташ, халкъа тIахьожама посташ. Хьинареча къахьегама месячника оттаяь заданеш толаме кхоачашъяра массово-политически болх бе беза, дIахьош йолча кампане маIан шерра дIадовзийта деза.

Доакъараш кийчдара хьинареча къахьегама месячник дIахьоча хана боахамашка Iалашбе беза ма боаггIара общественни кхача, культурно-бытовойи медицински гIулакх делга.

Месячник йолча хана доакъараш кийчдараи цар дикал лакхъяраи тIехь районий, колхозийи совхозийи социалистически яхьа условеш чIоагIъяьй.

Республикански газетий, НГIАССР телевиденеи радиовещанеи редакцеш декхарийла я доакъараш кийчдара месячник мишта лел шерра дувца.

МОСКВЕ ВЕНАВ

Советски кулгалхоша хьийха 28 мае визитагIа Москве кхаьчав Итале Министрий Совета председатель Б. Кракси.

Аэропорте хьаьша духьала бахабар КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель Н. А. Тихонов, КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель, СССР кхыча мехкащарча гIулакхий министр А. А. Громыко, кхыбола официальни нах.

(ТАСС).

ЖУРНАЛИСТАШЦА ВIАШАГIКХЕТАР

Селхан кепайоазон ЦIагIа республика газетий, телевидене, радио болхлошца вIашагIкхийтта хилар Нохч-ГIалгIайчен бокъонаш лораяра органий кулгалхой — НГIАССР прокурор А. И. Ростов, республика юстице министр И. А. Албастов, чурча гIулакхий министра заместитель А. А. Макаренко. ВIашагIкхетара тема яр «Партеи паччахьалкхени тIехьарча ханарча соцамашка хьежжа, социалистически рузкъа лечкъадарца, малараш меларца, алкоголизмаца лоаттабеча къовсаме бокъонаш лораяра органийи массови информаце средствайи болх цхьана вIаштIехьбаккхар».

БАЬЦАДААРАШ—БIАРЧЧАЧА ШЕРА

«Тепличный» совхозе коанаIарех араьле дIаух кердача баьцадаарех етта автомашинаш. Грозне йолх уж нарсаш, помидораш, хоха буц, укроп, бетта дуа хоарцамаш, петрушка, кресс-салат ийца. Грознерча къахьегамхошта керда баьцадараш хилийтарал совгIа, зизаш а лоаттаду совхоза болхлоша. Иштта хул бIаьсти меттел Iай а.

— ХIара шу массаза доал дукхагIа лоаттаду оаха керда баьцадаараш Грозне бахача наха, хозду цар истола тIа оттаду шу, — йоккхал а деш дувц директора, юртбоахама Iилмай кандидата Ахмадов Мувсас. — Из продукци тIехь - тIехьа дукхагIа якхкхерца цхьана теплицаш шер а ю оаха, хIара квадратни метра тIара боала хьувкъам лакх а бу.

Сиха дегIабоагIаш боахам ба из совхоз. Башха дукха ха яц из хьахинна. Йолатуча хана 540 квадратни метр хула теплица мара яцар цун. ХIаьта хIанз — 12 гектар лаьтта дIалоацаш я цун теплицаш.

—Иштта йоккхача тха теплицашта а магац нердача баьцадаараща Грозне баха нах шийлача хана Iалашбе, — йоах воккхагIволча агронома Ахтаханов Мохьмада.

— ХIанз тхацига хьалъеш латт кхо гектар лаьтта дола йоккха теплица. Цу чу баьцадаараш хьалкхедеш ду деррига балхаш механизированни хургда. Из теплица укх шера яь йистеяккха лерхIаш ба гIишлонхой. ТIаккха тхога йиш хургья хIанз йоаккхар миссел йола моша продукци кхы а яккха.

Дика ка йоалаш къахьийгад укх шера совхоза болхлоша. Укх деношка хиннача собране директора аьлар, цхьайтталагIа пятилетка кхоачашъяьй.

Укх пятилетке Грозне бахача нахага совхозагара 65 эзар центнер моша баьцадаараш кхаьчад.

Парте XXVII съездаи стахановски болама 50 шу дизараи баха ма боаггIара накъабахара цхьайтталагIча пятилетка заданел совгIа 12000 центнер керда нарсаш, помидораш, кхыдола баьцадаараш дохка декхар тIаийца, из толаме кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаяь къахьег совхоза болхлоша.

Цар иштта толамаш дахара бахьанех цаI да совхоза коллектив чIоагIа дисциплинеи порядоки йолаш хилар, цига къахьегама дикагIйола форма — бригадни подряд шерра юкъейоалаяр, хозрасчетагIа болх беш хилар. Совхоза ялхе а бригадо болх бу цаI йолча нарядагIа.

Яхье хьалха латт Эдигов Саид-Эмина кулгалдеш йола бригада. ХIанз цо дукха нарсаш дIалу планал совгIа. ХIара квадратни метра тIара юкъера лаьрхIача 15 килограмм баьцадаараш доах Рыбина Зинаида керте латтача бригадо. Планал дикка дукхагIа да уж. Укх шера цу бригадо паччахьалкхенга ехкай 730 центнер нарсаш, хоха буц, помидораш.

Массанена а хьокхаме болаш болх бу Канаева Аружаси Мазаева Розаси. Цар юкъера лаьрхIача цхьан квадратни метра тIара 20 килограммал совгIа баьцадараш доах.

Iа шийла хилар, бIаьсти тIехьа яьлар. Цудухьа колхозашеи совхозашеи кхай тIа хьалкхеду баьцадаараш дIадахача шерашка хинначул тIехьагIа кхачаргда. Уж хьадаллалца цхьадолча даькъе совхозо лоаттадергда баьцадаараш.

П. ГАГИЕВ.

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА VIII ПЛЕНУМ

ТЕРКАМ — ХАЬДДАЧА ГIУЛАКХАШТА

Хоам ма барра, «КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума итогехи КПСС XXVII съезда сийленца накъадахара даькъерча областной партийни организаце декхарехи» доклад йир пленуме КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара **В. К. Фотеева.** Цо аьлар: 1985 шера 23 апреле хилар Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленум, «КПСС XXVII съезд гулъярахи цунна кийчо ярцеи из чакхъеккхарцеи дувзаденнача декхарехи» цига доклад йир КПСС ЦК Генеральни секретара нов. М. С. Горбачева. Докладах лаьца Пленумо тIаийцача соцам тIа оттадаьд парте XXVII аргIанара съезд 1986 шера 25 феврале хьаелла.

ЦК Пленумо кертагIдаьккхар, общества вахаре дерригача доакъошка советски мехко доккхий толамаш даьха хилар. Цун я низ бола масса оагIора дегIаена экономика, болхлой, специалистий, Iилманхой квалифицированни кадраш. Производство, Iилма, техника дегIаехара дуккхача лостамашка вай чIоаггIа хьалийцай дуненн тIа хьалхале лелаяра моттигаш. КIоаргга дика хувцамаш хиннад социальни вахаре.

Йоккхий я вай организационно - экономически социальнии резерваш. Царех юхахулашдар чехкагIа каракхоачаргда, нагахьа санна царга болх байте, эггара хьалха сага хьинар-айдой, хIаране ше волча моттиге хьаьнала а беррига низ тIабахийта а къахьеге.

Халкъа боахама интенсификаци яра Iоаьльча, потенциалах дикагIа пайда эцара керттера стратегически рычаг лерхIаш хьалхарча плане доах парте Iилма - технически прогресс сихъяр.

Чоалхане а бехктокхаме а декхараш латт партенеи халкъаи хьалхашка. Царех эггара хьалхарча аргIанардар да 1985 шера заданеши ерригa цхьайтталагIа пятилеткеи толаме чакхъяккхара, шийтталагIча пятилетка планаш кхоачашъяра тешшаме кIийле кийчъяра къахьегамхой оарцагIбахар. ГаргагIарен-перспективнии декхараш кхоачашдара къовсам лоаттабе беза хIара партийни организаце, хIара коммуниста.

Хьожаргда вай, йоах В. К. Фотеева, республика экономика хьалхале лелаеча даькъе — промышленносте гIулакх мишта латт. Пятилетка диъ шера хьа а яь маьхалъяьккхай предприятей коллективаша планал совгIа 84 миллион сом мах бола духь-духьа продукци.

ХIаьта а массехк даькъе, объединене, предприяте балха боарам таханарча дено дIадехарашка хьежжа бац. Пятилетка контрольни цифрех яла йоагIачул 342 миллион сом кIезигагIа мах болаш я республика промышленносто енна продукци

Чоалхане латт республика промышленносте 1985 шера паччахьалкхен план кхоачашъяра гIулакх а. «Грознефтеоргсинтез» объединени (н. В. З. Мельников), цементни завод (н. Ю. Н. Любарский), кога гIирса фабрика (н. А. В. Курганов) а юкъейолаш йолча ялх предприяте кхоачашъяьяц биъ бетта продукци дIаяхийтара план, 20 процент лоац къахьегама овсарле лакхъяра планах ца лоархIаяьча предприятеша. Кхоачашъяц пайда бареи продукцега дIадодар лохдареи заданеш, 18 предприяте толхадаьд продукци лоаттаяра декхарех дола договораш.

Къахьегама коллективай эггара лоархIамегIа дола декхар да тIадиса декхар дIатакхара тIадерзадаь геттара хьинаре гIулакхаш дари пятилетка 1985 шера оттаяь производства боарам дегIабоалабара план шу чакхдалале 100,4 процентал лохагIа йоацаш кхоачашъелга Iалашдари.

Из сашна дола декхар оттаду вай товарни продукци арахецилга дегIадоаладара темпаш лохъялийтача ерригача коллективашта хьалхашка. Царна юкъе я «Севкавнефтегазопереработ к а», «Консервпром», «Чеченингушстройматериалы» яха объединенеш, биохимически, «Трансмаш», цементни, Нохч-ГIалгIай гIишлош еча управлене аьшкабетонни конструкцей заводаш, кхыраш. Деррига лаьрхIача дIатакха деза тIадиса 10 миллион сома маьха дола декхар. Лоацца аьлча, хIанз йолаш йолча планах лаьрхIачул совгIа арахеца еза 30 миллион сома маьха продукци.

Са безам ба цу предприятей, царех таррача кхыча предприятей а кулгалхошта дагадохийта КПСС ЦК апрельски Пленумо дIадехараш: «1985 шера план кхоачашъе еза, цу тIа а цхьаккха хIама тIерадаьккха хувца а ца хувцаш». ДIахойолача хана вIалла де йиш йоацаш дола хIама ларх\Iа дезаш да планаш лохъеш хувцар. Декхар толаме кхоачашдулургда, нагахьа санна берригача балха юкъмоттиге экономикана интенсификаци яр, воай долаш мел долчох хьаькъалагIа, кхетамца пайда ийбар оттадой.

Хьадувла хьаж вай, дIахо дувц докладчика, республика промышленносте кIийлен тIарча производственни фондех пайда мишта ийбу. 1981 шера денз 16 процент лохдешад фондо юхалуцшдар.

Цун керттера бахьан да оборудованех эца боаггIача бесса пайда ца ийбар. Цун сменноста коэффициент лохъеннай, къоастадаь аьлча, «Красный молот», «Автоспецоборудование» яхача заводашка. Цу предприятей кулгалхой болча новкъосташа В. П. Бервиновеи Л. М. Негинскеи кхоачашдац пятилетка чакхйоаллаш оборудоване сменноста коэффициент промышленносте 1,5-га кхоачалра хьакъехьара XVIII областной партийни конференце дIадийхараш.

Мехкдаьтта чакхдоахача заводашка 10 процент тIе-продукташ хьакъоастаяра хьашкахьа даьинад парафинови установкашта бе болх хилийтар, даьтта доаккхача — 20 процентал совгIа, каталитически крекировани еча — 13 процент. Стройиндустре проектни низалий кхаь даькъах алхха ши дакъа мара дац бе болх болаш. Оборудованех пайда ийбара даькъе из санна дола хьал латт микробиологически мехкдаьттахимически, цхьадолча кхыча доакъошка.

Расчеташа хьахьокх, мехкдаьтта чакхдоахача шозлагIча процессий низалашта йизза нагрузка елча, машиностроене станокий балха сменноста коэффициент, кхыдеца а, 0,1 совъяьккхача стройиндустре, яйгача, кхачан, моттигерча промышленноста низалех бизза пайда ийбича хьаеш йола продукци кIезигагIа кхете а 20 миллион сома маьха тIакхетаргхилар. ХIаьта цу тайпара декхар отта а ду тахан КПСС обкомо, НГIАССР Министрий Совето предприятей кулгалхоштеи партийни организацештеи хьалхашка.

Цунца цхьана къоастаде дезаш дола ЦК Пленумо хьалхашка оттадаь кхы кIезигагIа лоархIам болаш доаца цхьаькха декхар да хIаман кхом ца хилара хьадаьр доадара духьала хIаьта иштта ресурсай дерригача тайпаех эффективно пайда ийбара тIехьа тIагIертта къовсам лоаттабар. Вай машар хила йиш йолаш хIама дац «Грознефтеоргсинтез» объединене мехкдаьттах сийрда кIоаргал 3,5 процент лохъялар, мехкдаьттахиме продукташ хьаяр дикка лохдалар, машинаш еча заводашка дIаухийта металл кIезига далар, лерттIа доал деш ца хилар бахьан долаш эзараш тоннаш йола мехкдаьтта продукташ, итташ эзараш киловатт-сахьаташ электроэнерги йовш хилар.

КПСС ЦК апрельски Пленумо чIоаггIа теркам тIабахийтар арахийцача продукце дикал тоаяр санна болча производства эффективность лакхъяра хьаста. Ала дезаш да, XI пятилетка шерашка республике цу даькъе кIезига хIамаш даь ца хилар: 27 процент дукхагIа хиннай паччахьалкхен дикала Знак тIалатта продукци арахецаш йола предприятеш. ХIаьта еррига арахецача продукцена юкъе 17,3 процент дукхагIа хиннай дикала эггара лакхагIча категорех йола продукци. ХIаьта а дуккхача предприятеша шерагара шерага арахец къаенна технически эсала изделеш, потребителаша дIадехараш теркалдац, болх, оалаш долчча бесса, склад яьсса ца битара бу.

Дика йоаца продукци арахецара бахьанех цаI да кадрай профессиональни говзала боарам лоха хилар. Цул совгIа, моттигаш хул, кIезига а йоацаш, кулгалхошта кулгалдеча доакъоех геттара кIезига ховш. Цо сий даккхац, кадраш хьахаржеи дIанийсъеи декхар долча партийни органий а.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа республике шерра боаржабаьбар лодыраштa, прогулаш ерашта, къахьегама дисциплина телхаерашта духьалара къовсам, лоаццача хана белггала кIезигденнадар балха ха зехьа йоаелга. Бакъда, хетарах, цхьайолча моттигашка цу балхах аргIанара кампани лаьрхIай, хIанз лаьгIлуш боагIа из болх. Хьалха а санна дикка лакха да балха ха йоаелга. Производствана цIенхаштта зе тох кадраш хувцаялара боарам лакха хиларо а.

Вай общество дегIаяра ерригача этапашка Iалаьмате боккха теркам баьб партеи паччахьалкхенои доал делга тоадара, бIарчча хьайийцача ерригa боахам лелабара мехнизм тоаяра. ДегIаяьхкача экономика масштабаша дIадех гоа ца деш сиха, качественно керда гIулакхаш управлене ерригача комплексе чакхдоахилга. Цох лаьца къамаьл хиннад М. С. Горбачев болхлошцеи боахама кулгалхошцеи КПСС ЦК вIашагIкхийттача, ЗИЛ-е, цхьайолча ленинградски предприятешка из вахача хана. къаьстта ира — ЦК апрельски Пленуме.

1985-ча шера вай республикера 4 предприяти яьккхай экономически эксперимента хьалаш тIа. Хьалхара толамаш а даьхад. Масала, «Промавтоматика» НПО 1985-ча шера хьалхарча квартале соахнарча цу ханаца кийсйнча производство дегIаяра темп 14,6 процент дегIаенай. Кхаь предприяте массе а хана кхоачашъю продукци маьхалъяккхара планаш, поставкай хьакъехьарча договорашкеи декхарашкеи хьежжа, хIаьта «Красный молот» заводе из хьокхам дегIабенаб 98 процентага кхоачаш.

Боккха лоархIам болаш да боахама расчета принципаш юххьанцарча къахьегама ячейкашка, болх беча хIара моттиге дIакхоачаелга. Цо таро лургья лакхехьара денз хьа боахама доал делга тоадара чакхдоаха гIулакхаш лохехьа коллективни къахьегама формаши цунна стимулировани елгеи вIашагIхотта, къахьегамхой хьинар айде.

Республике кIезига даьлац бригадни хозрасчет шеръяра. Цунах юххьанца хьахиннараш а дика да. ХIаьта а духхьал дIаала деза, предприятей кулгалхоша, цу прогрессивни формах бухсоццаш хьахулашдар кхы а беркатегIа хургдола хьалаш, кхоачам болаш вахаре чакх ца доахилга.

КПСС ЦК Пленуме йоккха моттиг дIалаьцай Iилман-технически прогресс сихъяра дешаша. Дувцар да халкъа боахама деррига доакъош хIанзарча Iилманнеи техниканеи карагIдаьннарий ларда тIа эргадахьа Iалашдарах. Вайна из проблема къаьстта ира латт, республика промышленносте оборудовани хувцилгеи производствера къаенна машинаш,

(Йистедоалар 2-ча оагIо тIа).

ТЕРКАМ-ХАЬДДАЧА ГIУЛАКХАШТА

(Инстедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

приборащ, изделеш дIайоахилгеи чIоагIа мела леладар бахьан долаш. Аханел дукхагIа йола предприятей керттера фондаш болх бу ха 15 шерал совгIа йолаш я. Цуна цхьана XI пятилетке керттера производственни фондаш кердаяхара коэффициент 5 процентал дукхагIа яц.

Мехка хьалха латтача предприятешка сихъьяча темпех юкъейоалаю робототехникеи гибки производственни системаши. Вай заводашка из болх дIаболабенна мара бац.

Доккхийи чоалханен декхараш латт транспортеи бувзамей предприятей коллективашта хьалхашка. Хала хете а, укх тIеххьарча шерашка царех цхьаьрий болх дукха тоалуш бац. ДIадахача шера цIермашинниаьнъа Грозненски отделене бехка график толхаеш дIаяхийтай 15 процент совгIа поездаш. Парте городской а районни а комитеташа, халкъа депутатий Советий исполкомаша дукхагIа теркам тIабахийта беза транспортни организацей балха. Цунца цхьана овлангара дена хувца деза промышленни предприятей кулгалхоша подвижной составах — вагонех, автомобилех пайда эцилга а, уж йоттилгеи йоассаелгеи сихдара эшар де деза.

Дикка болх шербаларца а бахача нахаи халкъа боахамаи гIулакх делга кIезигдукха тоадаларца а цхьана цIенхашттара кхоачамбоацараш да бувзама предприятей балха а.

Партийни, советски органий, халкъа боахама дерригача доакъошкарча предприятейи объединенейи боахама кулгалхой а юххьанцарча партийни организацей а лаьрхIа теркам эшаш лоархIаме проблема я электричествахи йIовхалахи пайда эцача порядок оттаелга, доагора-энергетически кхоачамех рационально пайда эцилга, тIехьаленна лаьрхIа доагора кхоачам вIаштIехьбоаккхилга.

КПСС ЦК апрельски Пленума решенеша качественно керда декхараш оттаду хIара къахьегама коллектива хьалхашка боахам лелабелга интенсивни наькъагIа дегIадоаладара. Цар боккха бехктокхам тIабужабу керттерча кулгалхошта. Цар инициативах, массе хана технике а доал деча а кердадар лохаш уж хиларах тийша да дуккхача даькъе из гIулакх толаме дIахьолга. Из Iалашдара, балха цу участка жоп луча парте обкома отделаша, КПСС горкомаша, райкомаша, шоай берригa болх вIаштIехьбаккха беза производствана интенсификаци яра, организационно-технически гIулакхаш политически Iалашдара дерригa керттера дешаш шоай теркаме хургдолаш.

КПСС ЦК апрельски Пленума решенеша хоадам бола доагIа декхараш вахаре чакхдоахача лоархIаме моттиг кхоач капитально гIишлош хьалъяргa. ХIара шера республике кхоачашъю шоай низаш цa чакхдоахача подрядни балхий планаш, дегIабоагIа цар боарам. Укх пятилетках дIадахача диъ шера 1,5 миллиард сом паччахьалкхен капитальни вложенеш караерзаьй, тайп-тайпара лостам бола 1,3 млрд. сома маьха керттера фондаш болх бе йолаялийтай.

ГIишлош яра интенсификаци еш беча балхо таро еннай укх тIехьарча хана эггара хьалха 1984 шера нах чубаха цIеной хьалдара хьожаль хинна ерригa госкапвложенеш караерзае, соцкультбыта объекташ хьалъяра боарам 1983-ча шера хинначул 40 процентага кхоачаш лакхбе. Карарча шера хьалхарча квартала итогаша теша бокъо лу, республика гIишлонхошеи заказчикашеи подрядни балхий а вахара-граждански объекташ болх бе йолаялийтара а паччахьалкхен планаш ханал хьалха кхоачашъергхиларах.

Цунца цхьана белгал ца даьккхача далац, республика ерригa хьайийцача керттера производственни фондаш эксплуатаце дIаяларен капитальни вложенеех пайда эцарен дуккхача гIишлонмонтажни организацешен предприятеша-заказчикашен заданеш кхоачашъеш ца хилар. Капвложенеши низаши дуккхача объекташка дIа-юха дийкъа леладара балха практика хIанз а дIаякхханза я.

КПСС обкома гIишлошъяра отдел, КПСС горкомаш, райкомаш декхарийла я гIишлошъяра программаш оптимальни хулга Iалашде, капитальни вложенеех пайда ийбара, гIишлош хьалъеча порядок хилийтара, балхаш доаттIача тайпара дика чакхдахийтара лоаттабу тIахьожам чIоагIбе.

Ерригача областной партийни организацегара, республикагара массаза шийна терко тIаозилга дIадехаш дола гIулакх да Кхачан программа кхоачашъяр. XI пятилетка шерашка НГIАССР юрта боахам дегIабоалабеча цхьайола дика эргалонаш хиннай, кхайн фермайн продуктивность айлуш йоагIа, паччахьалкхенга ялат, коартолаш, тхьамка, тха, шура, фуаш дохкара планаш кхоачашъеш я. КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленум хинначул тIехьагIарча юкъа юртбоахама производства боарам айбеннаб 15,8 млн. сома. Зе ду боахамаш кIезигленнад, колхозаштеи совхозаштеи хьахула пайден цIена доходи лакхлу.

Бакъда, карагIдаьнначох кхоачамбаь цхьаккха тайпара Iе йиш йолаш дац вай, — аьлар докладчика. Тахан хьатIаьттар де вIаштIехьдаьнначунга кхы а цIенхаштагIа, бехктокхамегIа хьожаш оценна яла езаш йола ха я. Республикана ше Iалашъяллала хьайбай продукташ хьаяхийтара декхар диззача боараме хьалхашка оттаде доагIаш ла. Массехк шу хьалха из декхар Iалашдара тIаерзаяь мероприятеш оттаьяр, бакъда, хIанад а хац, хIанз царех лаьца дика дIахозаш дувца лоархIадац.

Колхозаш, совхозаш, продукци чакхйоаха предприятеш дикка таронаш йолаш я производство алсамъяккхара. Эшар да цунна дас санна доал делга, йолаш йолча потенциалах биззагIа пайда эцилга. ХIьата цох вайцига лерттIа пайда ца эцилга хьагойт укх факто а: дIадахача шера 38 боахамо чуйиша хьувикъам 5 центнер а кхы дукхагIа а эшаш бар республика юкъера лаьрхIача чубеначул. Пятилетка диъ шера паччахьалкхен декхар тIадисад генарий 28,5 эзар тонн, шекара свеклай 45 эзар тонн, сомийи баьцадаарийи 130 эзар тонн, комсий 104 эзар тонн. Хьалха санна хIанз а кIезига да хий дехкача лаьтташкара чудахьа беркат.

Дукха къахьега дезаргда хьайбай боахам дегIабоалабеча дола цIенхаштта кхоачамбоацараш дIадахара а. Сагото яйташ да хьайбай боахамера культура лоха хилар: 1984 шера во Iунал лоаттадари кхабари, ветеринарни зоотехнически болх эсала оттабар бахьан долаш дуккха довш къаьстад доахан, хьакхарч, жерч.

Дукха хьайбай продукци хьа ца йоаккхаш юс доакъара база ледара дегIаена хиларца дувзаденна. Укх тIеххьарча кхаь пятилеткагIа республике юкъера лаьрхIача цхьан хьайбана 13—14 доакъара единица мара Iалашъяц, е, веита аьлча, эшачох 75—80 процент.

«Доакъар бахьан, ялат бахьан санна къовсам лоаттабе», — цу тайпара лозунгаш каст-каста хозаш хул собранеи, пленумий, активай трибунашкара деча къамаьлашка. Бакъда, практически дечунга хьежача доакъар Iалашдара кIезигагIа терко тIаоз кхыйола культураш чуэцара тIаухийташ йолчул. ГIадвут хIара районе доккхал а деш бувца цIи хеза ялаташ, свеклаш, сом, тхьамка, и. кх. дI. яраш кхеераш болаш хиларо. Бакъда, доакъар Iалашдеча хьалхле яьккхарех атта дувца моге тамаш хет.

Бакъахьа хургда, нагахьа санна обкома бюрос, НГIАССР Министрий Совето доакъар Iалашделга дегIакхувлара комплексни программа белгалйоаккхе, из кхоачашъяра промышленни, транспортни предприятей, гIишлошъеча организацей коллективаш а оарцагIйоахе.

1 июне дIайолалу доакъар Iалашдара йола месячник. Лоацача юкъа доакъар чуэца техника тоальяккха, месячника юкъе дакъа лоацача хIаране де дезар хьадла белгалдаккха деза. Юртарча къахьегамхой, горожаний сийлен декхар да цунна юкъе хьинаре дакъа лацар, хьайбаш кхоачамбоалаш дикача доакъарца Iалашдар.

Республика Министрий Совет, агропромышленни комплекса кулгалхой декхар да продукци чакхйоаккхача доакъой материально-технически база чIоагIъяра йола мероприятеш кхоачашйой, цар низ совбоахий хьожаш даим тIахьожам лоаттабелга. Цунца цхьана колхозашкеи совхозашкеи, республика кхыча предприятешка соми баьцадаараши чакхдахара цехехи пунктехи кхы а эффективнегIа пайда эцара дош къоастаде деза.

Агропромышленни комплексе латтача гIулакхех ше дувцаш, В. К. Фотеева къаьстта терко тIаззар республикански а районни а агропромышленни объединеней оагIорахьара цун доакъошта кулгал лоаттаделга тоаде дезаш хилара. Уж хьаяр нийса хилар практика ше хьагойтад. Цунца цхьана, из КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленуме белгалдаьккха ма хиллара, цар хIанз а ледара кхоачашду юрта боахами цунца дувзаденна доакъони дегIакхувлара дешаш.

Дуккхача РАПО-ий кулгалхошен специалистащен боахам лелабара экономически методаш ледара караерлаю.

ЧIоагIа халахете а, партийни комитеташа, цу даькъе КПСС обкомо а, дIаювча хIамай структура белгалйоаккхача, доакъар дIа-юха декъача, и. кх. дI. дараш къестадеча хана, цкъаза РАПО-ий декхараш шоашта хьатIанийду. Из бахьан долаш низаш тIаухийт вай воай доацача гIулакхашта, хIьата из ма де йоах ЦК апрельски Пленумо.

Республика юрта боахама къахьегамхошта хIанз бехктокхаме ха я.

Гурахьа а бIаьстан юхье а дув ка бола ялаташ чуэца доладе ши-кхо кIира мара дисадац. ХIанз республикански агропромышленни объединене, КПСС горкомий, райкомий, юххьанцарча партийни организацей, колхозий, совхозий кулгалхойи специалистийи, агропромышленни комплекса кхыча доакъошхой терко чIоагIа тIаерзаяь хила еза кхай тIара хIамаш чуэца техника, транспорт, кхыйола средстваш 8—10 балха дийнахьеи па боабеши кхебаь хьувкъам чуйица боаккхалургболаш дика тоаяь яхара, паччахьалкхен планаш кхоачашъелга а тIадоагIача шера дIадера дика фу дIаоттаделга а Iалашдара.

КПСС дерригa декхараш, планаш, низаш тIадерзадаь да бухсоцачa кхоачаш цхьан гIулакха — советски халкъа вахара материальни хьашташ дикагIа Iалашдаре, из духовно дIаьхегIа дара. Парте дувца из генеральни никъ белггала гуш ба вай республика вахарга хьежача а. Шерагара шерага дукхагIа арахец халкъо чIоагIа хоатташ дола товараш, цу даькъе культурно-бытовии коа-карта эшараши. ТIа-тIа дукхагIа хул бахача наха лоаттаду бытовни коммунальнии гIулакхаш, лакхлуш йоагIа розничнн товарооборот. Болх бе йолаялийтай унахцIено лораю массехк объект.

Цунца цхьана долаш да дукха къоастаданза дола дешаши проблемаши.

Хилаиза даргдоацаш дола наха дIадеха промышленни товараш царна лоаттадара а дIадехараш кхоачашдара а болх чIоагIбе беза, уж торговле дукхагIа а хулийташ.

ЦIенхашттара кхоачамбоацараш нийсдолийт наха бытовой гIулакхаш деча. Пятилетка йолаелча денз бытовой гIулакхаш дара предприятеша тIадисад планах доагIачох 3 млн. сом совгIа. Карарча шера биъ бетта план яьй алхха г. Грозне, Урус-Мартановски Шалински районашка. Массаза тIехьаюс «Чечингхимчистка» (н. Жашуев Д. М.), «Чечингпрокатразнобыт» (н. Макаев М. З.), «Чечингобувьбыт» (н. Мусаев Ш. Ш.), яха объединенеш. Наурски райбыткомбинат (н. Исраилов П. Р.), кхыйола предприятеш.

1981 шеррехьа а КПСС обкома бюрос, республика Министрий Советеи РСФСР Минбытеи цхьана яьча решенегIа 25 промышленни предприятена кхаь шера хьае тIадилладар шоаш йолча 28 комплексни приемни пункти 12 быта цIаи. Ткъаь предприяте из решени кхоачашъяьяц. Царна юкъе я «Грозэнерго» (н. Янин Г. С.), Нохч-ГIалгIай гIишлошъяра управлени (н. Исмаилов Э. Э.), «Промстройматериалы» яха объединени (н. Батаев К. А.). «Трансмаш» завод (н. Приходько И. Г.), кхыраш.

Цу тайпара хьал да 1982 шера 14 сентябре тIаийца, массехк юрта боахама ведомстваш республика колхозашкеи совхозашкеи 12 фельдшерско-акушерски пункт, 18 амбулатори хьаяр тIадожадеш бола НГIАССР Министрий Совета соцам кхоачашбеча. Из соцам кхоачашбаьбац «Чечингушвино» (н. Конев А. М.), «Чечингплодоовощхоз» (н. Чочаев М. М.) объединенеша, юрта боахама министерства (н. Арбиев М. А.), «Птицепром» тресто (н. Палаев О. Ш.).

Бытовой гIулакхаш деча, унахцIено лораеча цу тайпара хьал оттар дуккхача даькъе тIаийца решенеш кхоачашъяра тIахьожам мела лоаттабари уж кхоачашъераккара доагIар дизза хьа ца дехари.

Наха гIулакх дара сфера эргаяьккха тоаярца дувзаденнача декхарех дувцаш, торговлерча гIулакхий хьал ца дийцача йиш яц. Торговни предприятешта пятилетка дIайолаелча денз розничнн товарооборота планах тIадисад 43,8 млн. сом. Къаьстта а чIоагIа тIехьаюс «Грознефть» объединене УРС (н. Шерипов С. З.), «Промтовары» объединени (н. Мусаев У. Г.). Грозненски универмаг (н. Яссиева Н. П.). ВАЗ автоцентр (н. Сахаров А. Ф.).

Торговле кулгалхоша организаторски коммерчески балха боарам лакхбе, промышленни предприятешцара бувзам чIоагIбе беза, диззагIа ха деза наха дIадехараш, шерра юкъенхувла деза торговле прогрессивни методаш (цунца цхьана самообслуживане тикаш, заказий столаш, специализированнии фирменнии тикаш хьаяр), леха а корортьяр де а деза товарни ресурсаш дукхагIа хулийтаргйола кхы тIа а источникаш.

Халкъа вахара материальни хьалаш тоадар парте цIаккха къоастадаьдац, къоаста а дац личноста идейни нравственнии дегIаахара лоархIамах йолча йоакхонах. Идеологически балха керттерча дешаех цаI да коммунистически хьисапе къахьегаргдолаш, саккетам лакха болаш нах хьалхебар.

Къаьстта теркам тIабохийташ а йоакхо еш а хила деза кхувшйоагIача тIехьенна кхетам балар. Цунна дувзаденна партийни, советски боахамийи органий балха керттера лоархIам болаш хул юкъарча дешара школа реформа кхоачашъярца дувзаденна дешаш, цун болх дикала кердача боарам тIа боаккхаш. Iилмай лардаш дешархоша кIоаргга караерзаяр вIаштIехьдоаккхаш, цар чIоагIа коммунистически уйла хьалкхееш, къахьегам безаболийташ, нравственно цIена хулийташ из йоландаь.

ДIахо эргабаьккха тоабе безаш ба культурно-сердалон учрежденей къахьегамхошта кхетам балара болх, цар кхоллама хьинар айде деза.

КПСС обкома идеологически отделаша, парте городской а районни а комитеташа вахаре уйла нийса тIа а йохийташ чакхъяха еза КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума идейно-кхетама болх эргабаьккха тоабарах йола решенеш, партийни дешара, ленинонни пропаганда, республикерча бахархошта интернациональнии атеистически кхетам балара болх вIаштIехьбоаккхача отделашта юкъе барт хила беза.

ХIанзарча хьалашка, вай социалистически строя хIама хьадара низаш, советски вахара хьисап тIех хилар диззагIа хьагучадоалача хана къаьстта а лоархIам болаш хул коммунистически моралеи нравственностеи принципаша дIадехараш тIара ца валар, зенера оамалаши ширдаьнна гIулакхаши дIадахар, цу даькъе корта бохабу малар мелар а долаш. Маларах хьахул дуккха зуламаш. КIезига яц балха малар мела моттигаш а.

ЧIоагIбе беза цу негативни явленешца лоаттабу къовсам.

Къаьстта ира латт миччa бесса кхийда а социалистически доалахьенна тIакхувдилга дIадаккхара дош. Дукха ха йоацаш вайцига массанахьа а йийцар из проблема, паччахьалкхени общественнии доалахье ца йойтилга Iалашдара хоадамболлаш дола де дезараш, наькъаш, средстваш белгалъяьхар. Цхьабакъда, цхьайолча моттигашка тIехьадоах кийчъяь мероприятеш чакхйоахилга.

КПСС ЦК апрельски Пленуме хьалхашка оттадаь декхар парте еш йола отчеташи хоржамаши корта болчеи творческии хьале, критически анализ еш чакхйоахилга, проблемаш ювцача ма могга дуккхагIа мугIарера коммунисташ юкъе а озаш областной партийни организаце балха ларда тIа отта деза.

Пятилетни заданеш кхоачашъяра, КПСС XXVII съезда кийчо яра йоля бехктокхаме ха дIайолаеннай вайна. ГIулакха тIа толам боаккхилга дуккхача даькъе тийша да дIахо а юххьанцарча партийни организацей лоархIам айбарах, массе а оагIорахьара цар болх тоабарах, съезда хьалхара яхь йоаржаеча коммунистий авангардни лоархIам лакхбарах.

Собранешка а конференцешка а дувца деза Советаша, профсоюзни, комсомольски организацеша, халкъа тIахьожама органаша беча балха партийни кулгалделга чIоагIдара, къахьегама коллективай лоархIам айбара, социалистически демократи дегIакхувлара дешаш.

Парте отчеташеи хоржамашеи новкъостал де деза хержача партийни органий — парткомий, бюро, КПСС райкомийи горкомийи болх дIахо эргабаьккха тоабара.

КПСС ЦК апрельски Пленума решенеш ювца еза парте райкомий, горкомий, пленумашка, юххьанцарча парторганизацей собранешка.

ХIьата эггара керттердар — тIехьа я ца тетташ Пленума установкаш кхоачашъе йолаяр, цу балха тIа лоархIамегIдар а хинна дIаотта деза организованность, дувцар корта болаш хилар, теркам гIулакха тIаберзабелга. «КПСС XXVII съезда — сийленца накъагIо» яха лозунг хоадамболлаш практически чулоацам болаш хила деза.

ХIанзе а хIара районе, предприяте, кхыметтел хIара балха моттиге къоастаде деза вай съезда кийчду къахьегама совгIаташ. Уж хила тарлу ханал хьалха болх бе йолаялийта объекташ, караерзаяь мощносташ, къаьсткъаьстача болхлоша, бригадаша, цехаша, предприятеша, районаша планови заданеш кхоачашъяр, керда техникеи дикагIйола технологии караерзаяр, иштта кхы дIахо а. Цунна новкъостал де деза «Грознефть» объединене коллектива инициативагIа республике яржаш латтача «КПСС XXVII съезда — 27 хьинареча къахьегама декада!» яхача девизах йолча социалистически яхьа.

Шин къамаьл чакхдоалаш, пленуме дакъа лоацарий цIерагIа В. К. Фотеева тешам белар Нохч-ГIалгIайчен коммунисташа, берригача къахьегамхоша КПСС ЦК апрельски Пленума решенеш толаме кхоачашъергхиларах, Советски Союза Коммунистически парте XXVII съезда сийленца накъагIоргхиларах.

* * *

Пренеш хьайийллача КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара **Н. И. Семенова** аьлар, республикански центра коммунисташа, къахьегамхоша КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума решенеш дег тIара къоабалъеши хьалоацаши хиларах, тешшаме кхоачашъяра уж тIаэцаш хиларах.

Партийни комитеташтеи организацештеи принципиальни лоархIам болаш да Пленумо дIадеха халкъа боахама доакъошка Iилман-технически прогресс сихъе эзилга, принципиально кердагIча технологически системашкеи кердагIйолча техникагеи далар.

Предприятешка кийчъьяча XII пятилетка планий проектех, йоах Н. И. Семенова, лерхI города промышленностеи гIишлошъечеи керда технологически процессаш караерзаеш 1000 совгIа гIулакх чакхдаккха, оборудоване 1200 единица хувца, 200 совгIа автоматаш оттае.

Цхьабакъда, кийчъьяча проектий КПСС ЦК апрельски Пленумо дIадехарашка хьежжа мах бича гучадоал, технически а технологически а решеней боарами, иштта цхьаццадолча доакъошка юххера царех хьахулаш дари кхоачам болаш лархIа йиш йоацилга. Дуккхача предприятеша хьаяхкийта проекташ, юкъера лаьрхIача шера производство дегIаяра темпаш 4 процентал кIезигагIа йолаш я. Парте горкома бюрос тIаберзабаьб цу цIенхашттарча кхоачамбоацараште кулгалхойи партийни организацейи теркам, из дIадоаккхилга хьа а дийхад.

Ше къамаьл деш КПСС Надтеречни райкома хьалхарча секретара **Г. Г. Махауре** дийцар, хIанз районе коммунистий собранеш чакхйоахши КПСС XXVII съезда кийчо ярца дувзаденна хоадам болаш дола декхараш белгалдоахаши хиларах. Цехашкара, бригадашкара, звеношкара денз хIара къахьегама коллективе, хIара партийни организаце белгалдаьхад укх шера а ерригача пятилетка а планаши социалистически декхараши тешшаме кхоачашдара лаьрхIа хаьдда гIулакхаш.

Шерра баьржаб лаьрхIар кхоачашдара тIехьара болх. Промышленни, гIишлошъяра, транспорта предприятеша стабильно кхоачашъю планаш.

Дикача оагIорахьа хувцамаш хулаш доагIа юрта боахаме а. Паччахьалкхенга ялат дохкара пхе шера план кхоачашъярах 1-ча августе рапорт дала лерхI района ахархоша. Дика стимул а хинна дIаэттаб районе хьайбаш леладелга сихагIа дегIадоаладара хьакъехьа 1983-ча шера январе КПСС обкома бюроси НГIАССР Министрий Советои тIаийца соцам. Из кхоачашбаро таро еннай цу даькъа продукташ йоахилгеи кийчъелгеи белггала лакхде.

Боахам лелабечара кхоачамбоацараш тохкаш, оратора белгалдаьккхар, республика министерствайи ведомствайи балха ль критически замечанеши предложенеши кхоачашъяра тIехьара тIахьожам парте обкома отраслевой отделаша эсала лелабелга.

Трибуна тIа ва Старогрозненски УБР бурувлеттар **А. И. Бураков.** КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева апрельски Пленуме яьча доклада тIа а цо г. Ленинграде даьча къамаьле а белгалъяьха уйлаш, аьлар цо, тхона, бурувлеттараштa, хьамсареи оаха кхетоши я. Вай мохк экономически дегIабоалабелга сихдар чIоагIа ловши из Iалашдара тIатеIIа болх бе кийчеи ва хIара къахьегамхо. Кхы никъ бац цу гIулакха.

КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума материалаша тхо тIадерзаду, йоах къамаьл дечо, керда таронаш лахара, царех цаI я — массанахьа бригадни подряд юкъейоалаелга. ХIанз управлене кердача тайпара болх беш я бархI бурув тохеи цаI вышкаш юи бригадаш. Цхьабакъда, царех хилац берригa болх бечарех 60 процент мара.

ЦК Пленуме геттара нийса белгалдаьккхад, тоъал сиха беркат юхахьакхоачаргда, нагахьа санна сага хьинар айдой, хIаране ший моттиге цIенача уйланцеи шийна дулур дешн болх бергбола гIулакх вIаштIехьдоаккхе, аьнна. Тхона, кадрови болхлошта, эхь хетийт болхлочун сий лора ца дераша, во къахьегараша, прогулаш ераша. Лира къовсам лоаттабе беза царца.

Къамаьл ду Грозненски райисполкома председатела **Р. И. Зыгаловас.** Тха керттерча даькъе, юрта боахаме, аьлар цо, диъ шера продукци арахецара боарам лакхбалара меттел, лохбеннаб юкъера лаьрхIача X пятилетка шерашка хинначул. Лохленнад фондех пайда эцара, къахьегама овсарлен, ялат, сом, баьцадаараш кийчдара хьокхамаш.

КПСС райкомои райисполкомои белгал а даьха чакхдоах уж кхоачамбоацараш дIадахара лаьрхIа гIулакхаш. Дуккхалар даьд. Цхьабакъда, тхоай балха критически мах бича тхона бIаргагу хьокхамий дуккхалца цхьана, цхьайолча хана дикал йоацилга. ХIаэцаргда вай бригадни подряд юкъейоалаелга. Нагахьа санна «Атагинский», «Грозненский» совхозашка «I Мая», Ленина цIерагIча колхозашка дерригне уйла яьяле, кердача хьисапа совленаш шоаш кхетальяц «Горячеисточненский», «Заря» совхозаш санна долча боахамий кулгалхошен специалистащен. Бригадни подряд укхаза формана, каьхата тIа мара яц. Дукха ха йоацаш уж кхоачамбоацараш бахьан долаш исполкомо цIенхаштта бехк баьб «Горячеисточненский» совхоза керттерча агрономаи керттерча экономистаи.

«Красный молот» завода директора **В. П. Бервинова** пренешка ше къамаьл деш мукIарал дир, доклада тIа завода ль критика нийса хиларах. Предприяте администраци а партийни комитет а, аьлар оратора, шоай балха раьза яц. Карарча шера биъ бетта арахийца продукци маьхалъяккхара планах завода коллектив лоархIальяле а, договорех дола декхараш дизза кхоачашдаьдац оаха. ЛаьрхIача боараме къахьегама овсарле лакхъелга а Iалашдаьдац.

Цун керттера бахьан да — экономически эксперимента хьалашка болх бара предприяти кийчъянь ца хилар. Коллектива хьалхашка латтача декхарел тIехьадус завода доал дара наькъаши формаши, иштта уж тоадара сухалаши эффективности. ХIанзарча хано дIадехарашка хьежжа яц ерригзаводской планировани, цхьайолча участкашка вIаштIехьдаьнна дац материальни, энергетически кхоачамий а, иштта эшача къахьегама а лоархIам бе. Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш дIалахара тIаберзабаь болх чакхбоаккхаш я администраци а партийни организаци а.

Ерригача юххьанцарча партийни организацешка, партийни группашка, къахьегама коллективашка кIоарггеи массе а оагIорахьеи КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума материалаш Iомаеши царна пропаганда еши ба, аьлар парте Советски райкома хьалхарча секретара **Р. А. Дадаевас,** цу балха юкъеззаб районa партийни, советски, боахама органий берригa кулгалду болхлой.

Съезда хьалхарча хана парте райкомо къаьстта теркам бу хIара болх беча моттиге партийни а паччахьалкхен а дисциплина чIоагIъяра дешашта.

Боахамашка шерра юкъейоалаю коллективни подряд. 1984 шера баьча балха итогех рентабельни я ерригa колхозаши совхозаши.

Къамаьл дечо белгалдаьккхар, лоамашкарча альпийски даьгIенех дикагIа пайда эцара дешай юрта боахама министерствос дукхагIа йоакхо е езилга. Дукха зе хул доахан лоамара цIадоаладеча хана. Экономически пайданегIа хургдар альпийски базе доахан доадара мясокомбината цех йиллача.

«Шелковский» госплемзавода директора **В. П. Борискина** аьлар, 1985-ча шера а бIарччача пятилетка а планаши декхараши толамца кхоачашдара, КПСС XXVII съезда сийленца накъаяхара берригa низ дIалу боахама коллективо, аьнна.

Тайп-тайпара продукци арахецара цхьайтталагIча пятилетка планаш кхоачашъергья 4,5 шера. Пхе шера планал совгIа 7 ноябрь хьатIакхоачаш паччахьалкхенна дIалургда 250 тонн дулх, 15 тонн тха.

Республике эггара хьалхарчарца жа леладерий бригадашка къахьегама коллективни форма юкъейоалае йолаеннай госплемзавода коллектив, цо дикка чIоагIъяьй къахьегама а балха а дисциплина, къахьегама овсарле лакхъе новкъостал даьд.

ХIьата а белгалдаьккха деза йолаш йолча ерригача таронех пайда ца эцилга.

КIезига дозал долаш хул мясокомбинате дулха дIатела жа, дукха да хьайбай продукцега дIадодар.

Жа леладара продукци йоаккхилга лакхле йиш я, нагахьа санна миха эрозеца лира къовсам лоаттабой, боахаме хий дехка даьгIенаши цонаши вIаштIехьйоахе. Сона хетачох, алхха госплемзавода хинна ца Iеш, Шелковской а Наурски а районашкарча дерригача жа леладеча боахамий проблема я из. Уж дешаш къоастаделга дуккхача даькъе республикански организацеех тийша да. Цхьабакъда, республика Министрий Совето, юрта боахама а мелиораце а министерстваша, Iилманхоша, хIьата иштта парте обкома юрта боахама отдело а йоагIаш йола терко яц цу деша.

Къахьегама кхоачамех хьаькъале пайда эцара деша хетадаь дар НГIАССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела, республика Госплана председатела **А. А. Мальсагова** даь къамаьл. Укх тIехьарча шерашка, аьлар цо, дуккхадар даьд уж общественни производствана юкъеозара. ХIьата а из проблема дIаьлнинац. ХIанз къоастадеш да республика къахьегама кхоачамех эффективно пайда эцара дош. Укхаза керттера да машинаш хьаю, биохиме, кхыча доакъошка керда промышленни предприятеш хьалъелгеи къаьнаяраш эргайоахилгеи. Къамаьл дечо теркам тIаззар, хIанз йолаш йолча лигача промышленноста предприятеша — Грозненски производственни хIамаш тегача объединене, Назрановски трикотажни фабрика, Грозненски кога гIирс беча фабрика — болх во беш, производство лохъеш, дикал лоха йола продукци арахецаш хилара. Москве вайга нийса йоах, долаш долча кхоачамех бизза пайда эцилга Iалашде деза хьалхагIа, цул тIехьагIа оттаде деза керда предприятеш хьалъяра дош.

Тха фабрикана, аьлар Назрановски трикотажни фабрика партбюро секретара **Е. Х. Плиевас,** дуккхаза критика яьй дикал лоха йола продукци арахецарах, продукци арахецара а из дIаяхийтара а планаш кхоачаш ца ярах. Уж дешаш оаха дийцад партийни собранешка. Белгалдаьхад организационно-технически гIулакхаш, коллективе политико-кхетама болх тоабара де дезар даьд.

Фабрика берригa болх тоабара керттера лоархI оаха Iилман-технически прогресса карагIдаьннараш юкъедоаладелга. Тахан фабрикерча дерригача балхех кхоалагIа дакъа кулг-кара кхоачашду. ЛоархIамаша хьагойт, 100 сарго болх беча хIамаш хьайоахача цехе комплексни механизаци йинча, болх берех ахаш кхычахьа къахьега йиш йолаш мукъабаха таро лулга. Из дош къоастадара цIенхаштта болх беш да тхо.

— Со ва № 2 йолча кхаш леладеча тракторни бригадана кулгалдеш, — аьлар пленума трибуна тIара Грозненски районерча «1 Мая» цIерагIча колхоза бригадира **Г. П. Морозова.** Коллективни подрядах болх беш да тхо, хозрасчет а лелаеш. Тхога хьаенна я ялтий культураш кхеяра 1500 гектар, цхьан шера пайда эцача баьций 205 гектар, хьажкIаш кхеяра 300 гектар, гина йола люцерна 300 гектар. Дикен оптимальни агротехнически хьараашкеи чакхдаьхад оаха кхашкара дерригa бIаьстан балхаш. Хьувкъам лакха хургболаш я дIайийна хIамаш.

Инстедоалаш да ялаташ чуэца комбайнаши кхыйола техникеи тоаелга. Цхьабакъда, укхаза новкъарленаш а нийслу тхона, эша запасной оатхалаш лоаттаелга лерттIа вIаштIехьа ца даккхар бахьан долаш. «Госкомсельхозтехника» объединене тха заявкаш кхоачашъяьяц зIамигача даькъе мара, цунга дIа а дода 15—30 ди. Цу дерригне тIехьатетт ялаташ чуэцараи доакъараш Iалашдаран кийчо елга.

Социальни дегIаахара, наха чубаха моттигаш хьалъяр шердара, къахьегама, къахьегамхоша салаIара, цар унахцIено чIоагIъяра эша хьалаш тоадара планаш кхоачашъяра къаьстта теркам тIабахийта безаш хиларах дийцар облсовпрофа председатела **Г. Г. Олейникова.** Цу дерригача хьокхамашта, белгалдаьккхар цо, дикка тIехьаюс республика.

Хьаэццаргда вай, масала, промышленноста керттера доакъош долча мехкдаьтта доахача, мехкдаьтта чакхдоахача, машинашъеча, кхачан предприятешкара къахьегама а быта а хьалаш. Цу доакъой дукхагIа йола предприятеш хьалъяьй тIом хьалехьарчеи тIом дIабаьннача хьалхарчеи шерашка, цудухьа цар яц хиланза яргIйоаца бытови помещенеш, столовеш, профилактореш, салоIа цIенош, торгови а бытови а гIулакхаш дара йола пункташ. КIезига да цу планах тIеххьарча шерашка даьраш а, хIана аьлча, реконструкци хьокхаеннай керттерча даькъе алхха производственни фондех.

ХIара хозяйственника хов цамогаш хулаш нах тIерабувлар предприяте балха ритмичноста, производственни программа кхоачашъяра мишта Iатткъ. Из вайна новкъадале а, из ховра аьнна еш яц дикагIа дола къахьегама хьалаш хьаданза даргдоацаш хиларах, медсандоакъош, профилактореш хьалъе езаш хиларах йола выводаш. Из доагIаш да эггара хьалха Нохч-ГIалгIай гIишлош еча управлене, транспортни управлене, «Чеченингушвино» объединене, юрта боахама министерства кулгалхошта.

Гучох, хIанз 1986 шера а хьатIайоагIча пятилетка а планаш увттаеш, боахамий кулгалхоша къаьстта теркам тIабахийта беза цу дешашта.

Дош лу «Грозэнерго» РЭУ управляющена **Г. С. Янина.**

Дог хьоасташ йоацача Iан урокаша хьагойтар, белгалдаьккхар цо, дуккхача потребителаша шоай энергобоахам тесса лелабеш хилар, гуйрани Iаш замагIа болх бара из лерттIа кийчбеш ца хилар.

Къаьстта во латт хьалаш цу плане агропромышленни комплекса объекташка.

ЧIоагIа эсала латт энергоIалашон хьал «Грознефтеоргсинтез» объединене заводашка.

Оаха дуккхаза увттадаьд уж дешаш духь-духьача органашта хьалхашка, ира увттадаьд уж объединенеи КПСС Заводской райкомаи хьалхашка. Цу проблемашка хьийжаб НГIАССР Совмине, КПСС областной комитете, амма уж къоастаьяц.

ЭнергоIалашон стабильность лакхъяра йола цхьаькха резерв я доагора-энергетически ресурсий кхом па барцеи йоаярцеи къовсам лоаттабар. Иштта оттаду декхар КПСС Центральни Комитето. Ала дезаш да, энергоресурсий кхом бара деша массехк предприяте партийни организацеша, парте райкомаша бахийта боагIача тайпара теркам тIаахийтац аьнна.

Духхьал 1984—1985 шерашка гурахьеи Iайи 200 совгIча предприяте лимитах йоагIачул совгIа дIаяхийтар электроэнерги.

Порядоки дисциплинеи чIоагIъяра проблемана хетадир шин къамаьл республика прокурора **А. И. Ростова.**

Цу балха керттерча лостамех цаI ба, аьлар цо, тIехдаьккха малараш меларцара къовсам чIоагIбар. КПСС ЦК, СССР Министрий Совето укх деношца тIаийца тIехдаьккха малар мелгеи алкоголизми юкъера дIаяккхара де дезарех йолча решенеша, царга хьежжа долча законаша хьаелл цу эггара кхерамегIча социальни вонцарча къовсама керда этап.

Общественна йоккха материальни эшал ю тIехдаьккха малар меларо. Цунца дувзаденна лечкъораш ду, къоалаш ду, брак йола продукци арахец.

Из вайна новкъадале а, дIаьлиинаяц цхьаболча кулгалхоша шоай сий доадеш, кулгалхо хилара йолча моральни бокъонах уж бувлаш йола факташ. ТIеххьарча ханналца хилар моттигерча промышленноста министерства химзавода керттера инженер лоархIаш болх беш КПСС член Ю. В. Шевелев. 1982 шу доладелча денз хIара шера кхийлав из медвытрезвителе.

Кердача законаша холуш лакхбаьб бокъонаш лораяра органий лоархIами бехктокхами. Цхьабакъда, тIехдаьккха малар мелгеи алкоголизми дIаяккхар паччахьалкхен, боахама, бокъонаш лораяра, партийни органашеи общественни организацешеи цхьана низаш тIа а ухийташ де дезаш хIама да.

Трибуна тIа я Урус-Мартана районерча «Горец» совхоза доярка **М. С. Умхаджаева.**

— ЦК апрельски Пленума решенеш араяьнначул тIехьагIа, — аьлар цо, — со цIаьккха а хьежай айса тIаийцача декхарашка, аз дош деннад 1985 шера план 2150 килограмм йолча хIара кхсабача Iаттагара 4500 килограмм йолаш шура яккха. Иъ-иъ эзар килограмм шура яккха лаьрхIад са коллегаша Домбаева Розас, Накаева ПаьтIамата, Тимербулатова Пияс, Бадуева Майсас, кхычар.

Совхоза шурий-товарни ферма хьайбаш леладераштa юкъе шерра баьржаб КПСС XXVII съезда бахa ма боагIара накъабахара бола патриотически болам. Нагахьа доярка яц хIара денна соахка укх ханачул 3—4 килограмм дукхагIа шура ца йоаккхаш.

Со парттрупорг йолча тха партийни групе болх беш 6 коммунист ва. Массава а хьалха латт уж производстве.

Цхьабакъда, тахан ала йиш йолаш дац, общественни вахаре а уж иштта хьалха латт аьнна. Балха тIехьалаттараш хIана а болаш ба ферме, берригa хьайбаш леладераш бац шоай планаш кхоачашъеш. ХIьата уж хьалха латтарашта тIехьакхебар — коммунистий декхар. Дукха да хIамах кхом бареи хьурмат дареи, къахьегама дисциплина чIоагIъяра дешай даькъе тха де дезараш.

Къамаьл ду «СевКавНИПИнефть» института директора **А. С. Мамырийске.**

КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума решенеш араяьнначул тIехьагIа, аьлар цо, «СевКавНИПИнефть» Iилманхой, инженерно-технически балхахой, болхлой, гIулакхъхой, цIаьнха а хьежаб шоай планашка. Керттера теркам тIаберзабаьб мехкдаьтта производство кердаякккхара, бурув деттара, мехкдаьтта даккхара технологи эргаяьккха тоаяра, тIоанаша хьалу мехкдаьтта совдаккхара, автоматизацена, проектни балхий дикал лакхъяра.

КIоаргал чIоагIа совдаьннача хана а, керда техникеи технологии юкъейоалаяро таххане а таро хулийт тохкама детта бурув кIоаргде, коммерчески сухал лакхъе.

Тахан институтагара дIадехараш дуккхача тайпара хиларо дIадийхар организационни хувцамаш дар.

Дизза чакхдаьннад планированеи бокъонца бизза баь а баьнна заказчико дIаийцача балха экономически стимулировани яреи боахама расчета системага довлар. Эффект хьакхаччалца йолча хана премировани яц. Цо чIоагIа лоацъяьй разработкай ханаш, Iалашдаьд баь баьнна болх ха а ди а доацаш производствана юкъехьолга.

* * *

Дийцача дешаех бола шерра боаржабаь соцам тIаийцаб.

Иштта тIаийцар пленумо XIX Нохч-ГIалгIай областной партийни конференци гулъярах бола соцам.

ТОРЖЕСТВЕННИ ХЬАЛЕ

(Нистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

ша. Цу дешах шийх а хиннад дуккхача малхбузехьарча паччахьалкхений деятелий политически лексиконе хила боккъо йоацаш дола хIама.

Тахан, дунен халкъашта юкъерча хьалах дувцаш вай белгалдаьккхар: планета тIара машар мел мах болаш ба хетадераш, прогресса идеалаш езаш бараш кIоаргга шек боахаш дараш цунца дукха хилар.

Бакъдолаш да, конфронтаци латтача шерашка тIема кхерам чIоагIбалар, из ирбенна хилар. Дуне дIатIаэттад геттара кхерамеча гIайна тIа. Сихдаь герз хьаделга дIахододаш латт, цIаккха а ца хиннача боарамга а кхьчал. Цул совгIа, герз сихдаь хьаделга юкъедоаладаьраш, хIанз космоса тIа бовла гIерташ а ба.

Дунен тIа долаш дац космоса милитаризаци яра даькъерча американски планаша си тIара даккханза дола халкъ. Из кхерам кIоаргга бахьан долаш ба. Бокъонца хьалха доагтIача бесса хьожаргда вай эттача гIулакхага. Цу тайпара йола планаш кхоачашхилча, герз дIадаккхара хьакъехьара переговораш йохаргьяр. Цул совгIа, цо чIоагIа совбоаккхаргбар глобальни, дерригa хIалакдергдолча тIема конфликта кхерам. Эттача хьала цIенача дег тIара мах булургболаш а бокъонца машар ца бохийта гIерташ а вола цхьаккха а саг ца хила йиш яц, «седкъашкарча тIемашта» духьала воацаш.

Шеко яц, космосо дилла а шийна тIаувзаргва саг. Космос караерзаяро, вай воай практика тешадаьча тайпара, дукха дала йиш я вай лаьттара вахар дегIадоаладе а эргадаьккха тоале а йиш хулийтаргйола хIамаш. ХIаьта шеко а йоацаш дика хургдар, нагахьа санна паччахьалкхений вIаштIехьдаьлча, моллагIча форме теха а шоай низаш вIашагIа а теха, космически аренах нах боабергболен уж хIалакбергболен хIама яра а доацаш, цунах машара гIулакхашта, дерригача халкъий хьашташ кхоачашдара пайда ийбара цхьана гIулакхаш леладе. СССР цу тайпара цхьана гIулакхаш леладара тIехьа я.

Тха болаш ба машар чIоагIбара, тIом ца хилийтара, ядерни герз дизза дехкарген геттара дIадаккхаргеи кхоачаш герз кIезигдара бола политически лоIам. Из ба разрядка чIоагIъяра, дерригача мехкашца цар социальни строй моллагIча тайпара яле а дилла хулаш дола, дикача лоалахошта юкъе хула гIулакхаш хилийтара, цхьана гIулакхаш леладара бола лоIам. ХIаьта ца тхоай лоIамах, шоана ма харра, оаха конструктивни инициатива, шин тайпара кхетае йиш йоацаш йола къаьгга предложенеш ю. Белггала цу тайпара леладу оаха гIулакхаш хIанз латташ йолча ерригача переговорашка — Женеве, Стокгольме, Вене.

Раьза а волаш белгалдаккха безам ба са, господин председатель, машарахи тIемахи дола дешаш къестадара лоаттабеча къовсамера шуи парте, СДПГ, лоархIам боккха хилар. Цунна тешал ду СДПГ документех а Iа Iайха деча къамаьлех а гуш йолча «седкъашкарча тIемий» планашта духьаларча. сихдаь герз хьаделга юхатохари эггара хьалха ядерни дар а деш герз кIезигдари, Малхбоалени Малхбузени мехкашта юкъе вIаши низ духьала боаккхаргбоацаш договор дар, суверенни мехкийи халкъийи гIулакхашта арахьара юкъе гIертилга соцадар, дунен духь-духьача регионашкара тIема конфликташи агрессивни авантюраши соцаяр хьаллоацаш йолча позицеша. Оашои белгалбаьча наькъагIен шоай политически уйлаш кулгале лувдаши Хьо а шун парти а кхаьча дола шоана хетараш дуккхача даькъе цхьана тардуш да хIанзарча дуненахи из эргадаьккха тоадара декхарехи долча тхона хетаращца.

Дукха ха йоацаш вай массане а дездир гитлеровски фашизм йохаяь 40 шу дизар. Цу цIейс юха а чIоагIа дагабохийтар ирача деша — тахан вай континентерча халкъашта кхерамзле Iалашъяр тIехьа ца тетташ къоастаде дезара лоархIам. Из декхар кхы тIа а лоархIамегIа да дунен тIа — цунца цхьана ФРГ а — дIабахача тIема урокех йоагIаш йола выводаш ца яь низаш хиларах. Эхь а ца хеташ дувц цар Европах «тIема театр» дарах.

Оаха лакха мах бу немецки лаьттара кхы цIаккха а тIом бола ца балийтара тIехьа йолча шуи парте чIоагIача позицè, Советски Союза. Хьона ма харра, ший оагIорахьара деррига ду европейски кхерамзле йиза чIоагIъярга кхачара.

Тхона хет, цунга бода тешаме никъ — континент ядерни герзах цIенъяь мукъаяккхар гаьна кхетар юкъерча боараме долчохи тактический, иштта химически герзах. Тхо бокъонца кийча да доп иштта къоастаде.

Шерра масштабаш йола хIама дарга этапашка гIолла ваха мегаргва. Цу тайпара дIахьалха ахара тайп - тайпара варианташ дIа а йовзийтай. Аз ювцараш я, масала, Европа тайп - тайпарча районашка ядерни йоаца зонаш хьаяра идеяш, Европе ядерни герз доаца зона хьаярах йола Швеце премьер - министра г-на Пальме предложени. Советски Союза ший дош аьннад цу тайпара зонаш хьаяра тIехьа йолаш. Тха из уйла хувцаеннаяц. Иштта оаха къоабалъю шун парте хьинаре хьаллоацаш йола Европах химически герзах мукъа йола зона яра идея.

Тхона дика хов, г-н Брандт, мел йоакхо еш ва Хьо дегIаяьхачеи дегIауахачеи паччахьалкхенашта юкъерча дIаюха леладеча гIулакхий проблемай. Оаха кIоаргга кхетаду из. Сага машар хила йиш яц Африке, Азе, Латински Америке а итташ миллионаш нах моцалахи лазарехи бовш хиларца, дешанзеи къеи бахарцеи. Мукъадаьннача мехкий лерттIа дегIаахар колониальни ханах юхедиса тIехьадисар дIадаккхар, царна юкъеи промышленно дегIадаьхкача капиталистически мехкашта юкъеи бокъонца цхьатарра бокъонаш йола гIулакх оттадар — бIарчча хьайицача дунен халкъашта юкъера гIулакхаш тоадара лоархIаме хIама.

Хетаргахьа, гарга я, цхьатарра бокъонаш йола, моллагIча дискриминацеиа хийра дола дунен халкъашта юкъера экономически гIулакхаш чIоагIдара, дунен кердача экономически порядках шийна юкъе дегIаухача мехкий декхарийла хилара проблема а йолаш, дунен халкъаша уж дешаш шерра дувца дезаргдола ха. Тхо-м цун тIехьа хургдар. Дунен сообщество бахьан долаш я паччахьалкхенаштеи халкъаштеи экономически кхерамзле Iалашъяра йоакхо е.

Хьагучох, господин Брандт, хIанзарча хана дуккхача проблемаех йола вай уйлаш вIашагIкхет, дуккхагIча даькъе цхьатарра а я. Хеталу, цхьатарра идеяш а предложенеш а я вай мел цIенхашттара кхерам ба адамленна IотIаэгар воаш кхетадеш доландаь, хIаьта, вай партешта холу чIоагIа машар безача а ядерни герза кхерам ирбеш йолча политика тIатеIIа духьале еш болча а наьха дагардар.

Шеко яц, идеологически плане вай хиннад, хург а да вIашка ца доагIараш. Цхьабакъда, цар новкъарле е йиш яц эггара кертерча, эггара ирагIча хIанзарча проблемаех долча коммунисташтеи социал-демократаштеи юкъерча гIулакхашта.

Мукъаба сона вай партешта юкъера конструктивни, машар лорабареи халкъий кхерамзле Iалашъяреи духьа КПСС-аи Социалистически интернационалаи юкъера гIулакхаш дIа-юха леладар дика дегIаахара хьамара кад текъабе.

Хьа, господин Брандт, Хьа сесага а Хьоца баьхкача СДПГ гIорбаьннача деятелий а дика унахцIенои аьттуви хилар лов.

* * *

ТIаккха къамаьл дир В. Брандта.

В. БРАНДТА къамаьл

Господин Генеральни секретарь,

деза доттагIий,

хьамсара вIашагIкхийттараш!

Шо кхетаргда, нагахьа санна аз эггара хьалхара, тахханалца эггара тIехьара Москве яь визит, вешта аьлча 1970 шера августеи 1981 шера ахка долалуши хинна визит сона дагаехача, хIаьта иштта дIайолае хала хиннаяле а, цу дерригача шерашка вай беседаш конструктивно хинна хилар дагалаьцача.

Московски договора пхийтта шу дизар дагадехача, чIоагIа йоккха дегагIоз хул сона. Цу договорах пайда баьннаб дуккханешта, цо къоастаде таро еннай, тIехьарча аргIанна доацаш, хьалха вIалла а къоастадулургдац аьнна хеташ хинна цхьадола гуманитарни дешаш; цо цхьаннена а ас даьдац, цу юкъе вай лоавлахоех цхьаннена а. Дунен политика дукхача халонашка ца хьожаш, цо хьахьекхад ше нийса долга, машара, цхьана гIулакхаш леладара, стабильноста гаранте фактор ше хиларах тарра. ХIанз из харцахьа лархIац, кхыметтел хьалха цунна духьала къувсаш хиннараша а. Из болх беш да цхьайола личносташ хувцаеннаяле а. Цунна аз дег тIара тIатохаргда кхы а дикагIа пайда эца йиш яр вай договорах, аьнна. Тахан из кхето деза кхоанен тарои декхари хиларца.

ДIахорчоа, г-н Генеральни секретарь, беркате а гуччахьа а чакхдаьнна вай хинна къамаьлаш, сона хетачох, проблемаш къайле йоацаши конструктивнеи ювцилга традици а хинна дIаотта мегаш па. Аз къайла хьортдац цу хьакъехьа се раьза хилар. Цо хьаеллийла Европа хьаштий духьа шерра перспективаш. Со чIоагIа раьза хургвар, нагахьа санна са мехка правительствос а шиина оагIонна цох боала пайда бIаргагуши кхетоши хилча.

Ядерни герз доацача юкъерча держава лоархIам нийсбе йиш яц дунеи держава лоархIамца. Советски Союза бехктокхам дукха боккхагIа ба Германе Федеративни Республикачул. ХIаьта а, хIара паччахьалкхе, ший лоархIамга хьежжа доацаш, декхарийла я дерригиена шийгара доагIа бехктокхама дакъа юкъедахьа. Машара тIехьара бехктокхам ба эггара лакхагIа бола бехктокхам. Сона хет, вай цох кхийтача санна, кхыча областашкара уйлаш тайп - тайпара хиларга хьежжа доацаш, вахара тIехьа лоаттабеча къовсаме вай союзникаш хиларах тарра. Вешта, дипломатий меттала аьлча: кхерамзлен дешашта вай — партнераш да, хIаранена во-воай союзашкара воай моттиг ховши цу союзашка тайп - тайпара бехктокхам болаши вай дале а.

Укхаза белгалдаккха ловргдар сона. СДПГ паччахьалкхен гIулакхаш леладеш хиннача ерригача хана, сона дагадоагIачох. Советски Союз цIаккха а хиннаш союза мутIахьа тхо хилара, е ВIашагIкхийттача Штаташта духьала тхох пайда эца гIерташ. Иштта бокъонца нийса да, общественни системайи политически строяи хьакъехьа тайп-тайпара кхетам хиларо новкъарле е ца йоагIилга, кхехкам кIаьдбалар юхалала йиш йоацаш хилийтара тIехьарча кердача болама.

Хьалха кхохкам кIаьдбалар дар, политически гIулакхаш тоадарца, вIаши цхьана гIулакхаш леладара тайп - тайпара формаш кийчъелга. Герзий политикеи цунга хьежжа кхерамзлен политикеи дегIанхай юхьдухьаларча лостамех. Дунен лоархIам болча паччахьалкхенех тийша да дуккхача даькъе, вIаши цхьана гIулакхаш леладелгеи герз Iоаделга лоацдари цхьан знаменатела тIа доаккхилга.

Дунено паргIата садоаккхаргдар, дунен державай бехктокхамегIарча наха цIенхаштта къамаьлаш а даь аьлча: «Тхо барт вIашагIкхеташ да, дунен тIа кхоалагIа тIом хила йиш ца хилара тIехьа, тхона лов вай делегацеша вIаши барт беча юкъа дIахо герз Iоаделга соцаде».

Малхбузеннеи Малхбоаленнеи юкъерча гIулакхий керда политика аз кхетаю шин оагIонна юкъе хинна ца Iеш ерригевропейски перспектива йолаш, цун новкъосталца паччахьалкхенаша шоай Iилман, экономически, экологически цхьана леладу гIулакхаш кердача лагIа тIа доахаргдолаш, из вIаштIехьдаккха деза: интенсивности вIаши кхотадалари бахьан долаш дунен тIа машар чIоагIбе таро хургйолаш чакхдаккха деза из.

Кхерамзлен глобальни аспектел совгIа, европейски хьашташ а да: укхаза аз ях, эггара листагIа мохк бохабара низаш долча. вешта аьлча историе цIаккха ца хиннача тайпара боккха кхерам болча. Центральни Европера саг се хиларах тарра. Цу юкъерча моттиге хиларах вайна хов, моллагIа конфликт хилча шинна а оагIорахьара паччахьалкхенаши халкъаши дохадаь дIадаха йиш йолга. Духхьал цу юкъерча моттиге хиларах хов тхона, коллективни кхерамзлен духьа партнерство леланиза тхоаш ца доалилга. Духхьал цу юкъерча моттиге хиларах хет тхона кхераме йола йоккхий тIема потенциалаш лоацийча бакъахьа. Уж лоацъяро, экономически кооперацеца цхьана, Европана перспективаш хьаелла тарлу.

Укхаза а Генеральни секретара Москве бакъдолаш дукхагIа де йиш я, цхьан парте председатела Бонне де йиш йолчул. Цхьабакъда, теша йиш я: немецки социал-демократаша шоай низ дIакхоачар дергхиларах лаьттан тхоашка кхоачача даькъа тIа, тхоашца бувзам болча партешца цхьана. Со чIоагIа раьза хургвар, нагахьа санна вай къамаьлаша Европана цу тайпара перспектива хьакхолла новкъостал доре.

Дукха Iилманхой космосах стратегически пайда эцара шек хилар бакъдарал совгIа, аз гIалат лоархI цу наьхъах дIагIолга, кхерам совбоаккхаши, хьаькъал дехнаши, иштта вай лаьтта доккхий лехараш кхоачашдара чIоагIа эшаш дола кхоачамаш дIадохийташи болга. Вайна эшаш Iоажал яхьаш дола герз дукхагIеи «дикагIеи» хилар, вайна эшар дикагIйола политика я. Укх лаьтта ца кхеташ леладу гIулакхаш нийсдулургдац велла космосе вахарах: цунца гIулакхаш кхы а талхаргда. Аьнначун лоархIам а беш, аз бакъду Iа космос караерзаеча машаре цхьана гIулакхаш леладара тIехьа аьннар.

Бокъонца кхетадеш да, европейски хьаштех лаьрхIача гаьна кхетар юкъерчеи гаргарчеи боараме долча герза системаех дувцар дIахо йодача хана а лоархIаме долга. Нагахьа санна шоашта доагIача дешашта йоккхийча паччахьалкхений барт хуле, цхьаккха а вIаши юкъера керда зона хьа ма хийла.

Могаргдий-теш сага хьаькъалаи сакхетамаи вIаши бартагIолга дувцаш истола тIа котало яккха? Нийса лархIа йиш яц герз кIезигдара хьакъехьа къамаьлаш деча хана, ма могга дукхагIа герз кийчделга. Цунца машар хила йиш яц халкъий. Йиъ континенташ тIарча ялх паччахьалкхен инициатива хьаллаца йоагIа, герз Iоаделга соцадарца е моратори юкъейоалаярца, политикана ха кхоеш из йоландаь. Цунца цхьана со солидарни ва, дунен тIа сов дукха герз Iоадарга дIадохийтача рузкъах цхьадола дакъа моцалцеи къелацеи къовсам лоаттабарга дIадахийта яхарашца а. Цу хьакъехьа Iа аьначо теша бокъо лу: герз дIадоаккхилгеи дегIаахари вIаши дийза леладара идея, хIанззалцачул дукхагIа хIанз ювцаргхиларах.

Дуккхача халкъаша, тIехьарча аргIанна йоацаш Советски Союзо а, гитлеровски Германи эшаеш Котало яккхара ди дагаловцаш, дог тохадолийташ дIадахача кIираша хьахьекхад, даим селханарчар ха са мехка а цIаккха юхайоагIаргйоацилга. Аз баркал оал, иштта городаша Волгограда, Ленинграда, Ковентре, Орадура, Лидице, Роттердама, Дрездена, Кельна дакъа а лоацаш, Нюрнберге хиннача вай машарерча диалого, цхьаккха а доазонашка хьежжа доацаш, дIаяхача ханеи юкъарча опытеи нийса мах барах хьахулачеи дегIабоагIачеи низа дакъа хьагойтарах.

Дукха а дукхагIа болча са мехкахой цIерагIа къамаьл дир 8-ча мая бундестаге федеральни президента фон Вайцзеккера. Цига кагирхошка цо даь дехар юхааргда аз укхаза, Москве, вай массанега а, системашка, союзашка, доазонашка ца хьожаш: «ВIаши цхьана долаш даха, вIаши духьала долаш а ца дахаш».

В. Брандта кад текъабир КПСС ЦК Генеральни секретара могашала, вай шин мехко цхьана гIулакхаш леладараи, машара духьа партнераш хилараи.

* * *

М. С. Горбачевеи В. Брандтеи къамаьлашка чIоагIа теркам тIабахийта ла а дийгIар, тIоараш детташ тIа нийцар.

Хоза дIайхача доттагIала хьале чакхдаьлар шу.

(ТАСС).



Малгобекски бурув тохара балхий управлене дикагIа йолча буровойх лоархIаш я номер ткъаь цхьоалагIа яр.

Къаьстта белгала я укхаза бурувдеттар Баталов Зяудин керте латта смена.

Ткъо шу совгIа ха я Баталова лаьттан ченаш техкаш болх бу. Ший Iаьхий балха опыт камаьрша дIалу кагирхошта. Цо хьийха учениках хIанз бизза бола специалисташ а болаш камаьхала йоалаш къахьегам ба управлене.

Буровой дIа мел доладаьча дикача хIаман инициатор волаш хьавоагIа Баталов. Из ва нисалгIчеи, иттлагIчеи, цхьайтталагIчеи пятилеткай ударник.

Управлене кулгалхоша сийлен грамоташца, маьхерча совгIаташца дукхаза а белгалбаьхаб дикача бурувдеттачун къахьегам.

СУРТА ТIА: З. Баталов болх беш воалл.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ГОЙТАРА АГИТАЦЕНА — ХЬАЬДДА ЛОСТАМ

Самардийнахьа КПСС обкома политически сердалон ЦIагIа чакхъяьлар республикански семинар. Из хетаьь яр «Гойтара агитаци дIахо эргаьккха тоанрахи социально-экономически кхетам балареи дешаш къестадечара цун эффективность лакхъярахи» яхача деша.

Лоацца къамаьл деш семинар хьайийллар парте Нохч-ГIалгIай обкома секретара З. А. Яндиевас.

Цул тIехьагIа доклад яьча парте обкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе А. И. Тацитова белгалдаьккхар, КПСС XXVII съезда даха ма доагIара накъадахара хIанз мехка а республике а вай шерра нийчо еш долча хана хьалхашка латта хьаьдда декхараш кхоачашдара нах оарцагIбоахаш, хьинар айдеш, цар теркам а безам тIаозаргболча бесса хоза товш кийчъяь гойтара агитаци хиланза яргIйоацилга.

Иштта, КПСС Старопромысловски райкомо район тоаль кийчъяра планага юха хьажар, гойтара агитаце совета болх тоабир, цу хьакъехьа массаза болх беш йола семинар, базови предприятеш хьайир, социологически тохкамаш чакхдаьхар, из болх дикагIа вIаштIехьбаьккха коллективаш белгалъяхар духьа хьажар - конкурс чакхъяьккхар. Цу дерригех дика беркат даьннад, цар дуккхача предприятешка гойтара агитаци ший хаьдла лостам болаш хулга Iалашдаьд, цо коллективай гIулакхашта еш йола влияни айеннай, района дукха участкаш хозача панношца, плакаташца, лозунгашца кийчъяь хиларца дуккха безамегIа хет.

Цу тайппара йоакхо еш ба цу гIулакха «Промавтоматика» объединене, «Союзавтоматстром» завода, Малгобекски УБР, Надтеречни района «Гвардейский» совхоза, Сунженски района XX партсъезда цIерагIча, Веденски района Орджоникидзе цIерагIча колхозий коллективаш. Ший формага а чулоацамга а диллача хано дIа ма деххара хоза товш кийчъяь я «Электроприбор» заводереи Грозненски района «Атагинский» совхозереи гойтара агитаци. Цар Iалашдаьд из хаьдда адрес долаш хулга.

Лозунгаш, тIахьехамаш, плакаташ доацаш предприяти е боахам хIанз корортбац. бакъда нийслуш я цхьаккха лостам боацаш уж сов дукха хьалъетташ, система йоацаш из болх лелабеш йола коллективаш. ТIаккха цкъаза нийслу гонахьа цхьаккха цхьалхо, цIено йоацача лозунгаш хьалъэхкаш.

Цу тайпара а кхыдола а кхоачамбоацараш да Малгобекски района Инаркъе яхача юрта, М. Горьке цIерагIча совхозе, Грозненски района Ленина цIерагIча колхозе, Заводской района № 66 мехколоние, кхыча районий цхьаццайолча коллективашка. КIезига кийчъю массанахьа нохчийи гIалгIайи меттала йола лозунгаш. Цунца цхьана ла йиш йолаш дац наькъашта гонахьа дина символика йола чурташ увттадеш, бусалба а кераста а дин устазаш тIабола сурташ наха юкъе доаржадеш хилар.

ХIанз республика мехкдаьттахоша дIайолаьй «КПСС XXVII съезда — хьинареча къахьегама 27 декадаI» яха почин. Из ях хьаллаьцарий гIулакхех дувцаш йолаш гойтара агитаци вIаштIехьъяккха еза хIара коллективе.

«Саг къахьегамца сий долаш ва» яхача девизагIа парте XXVII съезда накъадолхаш вай мехка гойтара агитацеи политически плакатеи хьажар чакхдоаккхаш да. Цу гIулакха хьаьхьй республикански а районни а оргкомитеташ. ХIанз чакхйоалаш я цун хьалхара тур. Цу юкъа (апрель, май) предприятеш, боахамаш, организацеш агитационно - художественно мишта кийчъьй хьожаш, гойтара агитаце средстваех наха хетараш тохкаш болх бе эшар. Бакъда, даь даьннар хайра хIама дац. Цхьаццанахьа хIанз а тIехьа планаш-графикаш а оттаяь баьннабац. Парте горкомаш, райкомаш декхарийла я оргкомитетий кулгалхошкара цу даькъе доагIар хьадеха, из хьажар чакхдаккхара культпросветучреждений, общественни организацей викалаш, школай, профтехучилищай хьехархой, художникаш юкъеоза, из гIулакх массанахьа корта болаш чакхдоаккхилга Iалащде.

Гулбеннарашта хьалхашка къамаьл дир семинара балха юкъе дакъа лоацаш хиннача КПСС ЦК «Плакат» яхача издательства керттерча редактора заместителе В. И. Басенкос. Цо дийцар шоай издательствас хургйолча парте съезда накъадолхаш беча балхах, хьехамаш дир кхетама болх беча плакатех мишта пайда эца беза хьахьожаш, гойтара агитаци вIаштIехьйоаккхача накъадаргдола методически литература дIадовзийтар.

Гойтара агитаци тоаяра даькъе республика культура учреждениеша деш дар кIезига хиларах дийцар культура министра заместителе Ф. И. Цолоевас. ХIара культура отделе художественни мастерски хулга вIаштIехьдаккха деза, аьлар цо.

Партийни организацеша кулгал а лоаттадеш, профсоюзни комитеташа кийчъю гойтара агитаци керттерча даькъе социалистически яхье баьннарий гIулакхаш, хьалхалатта опыт, пайдане починаш шерра хьагойтара тIалеста я, — аьлар облсовпрофа секретара М. Д. Пугоевас. Планашка, транспаранташка, панношка тIа-тIа дикагIа а къаьгга а хьагойт социалистически яхье карагIдаьннараш, къахьегама овсарле, производства эффективность лакхъяра наькъаши средстваши, кхомбара режим, организованности дисциплинеи чIоагIъяра къовсам лоаттабарах хьахулаш дар.

Предприятеш, боахамаш, организацеш агитационно-художественни хьисапе кийчъеча шоай дакъа юкъехухьаш я республика комсомольски организацеш а. Цу даькъе шоаш деш долчох, дикза дисарех, кхоачамбоацарех дийцар ВЛКСМ обкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе Х. Бугаева.

Семинара довзъоцхой дувцача деша хьакъехьа къамаьлаш даь баьлча хьажа йиш йолаш хилар политически серлалон ЦIагIа кийчъьча гойтара агитацеи политически плакатеи образецашка. Цул тIехьагIа уж довзаш хилар из гIулакх практически мишта вIаштIехьдаьккхад Грозненски «Электроприбор» заводе, Грозненски района «Атагинский» совхозе.



Цхьан предприятера балха стаж—43шу

1942 шера денз Грозненски локомотивни депо слесарь волаш хьавоагIа Васютин Анатолий Николаевич.

Шийна карагIдаьннар, Iаьхий балха опыт камаьрша дIалу къахьегама ветерана депо баьхкача кагирхошта.

Дукха ба цун кулгашка гIолла чакхбаьнна, хIанз тIехника къахьегаш бола специалисташ.

Васютина хьаьнала къахьегам белгалбаьккхаб «За доблестный труд» яхача медалаца, кхыча совгIаташца. Из иштта ва 10-чеи 11-чеи пятилеткай ударник.

СУРТА ТIА: А. Васютин.
З. БАТЧАЕВА сурт.

СПЕКУЛЯНТИЙ ОРГ

Укх тIеххьарча хана дуккхача къахьегамхошкара, каьхаташ ух редакце центральни рынкерча ла йиш йоацача кхоачамбоацарех лаьца. Цхьачар чIоагIа хала я хеташ дувц укхаза спекуляци шерра яржаш латташ хиларах, цар орг тIа-тIа сомлуш боагIаш хиларах, шоллагIчар белгалдоах из мIад хьа мичара Iовш я. Вай республике а кхычахьа бахача юрта боахама къахьегамхоша а шоашта сов а долаш, базар тIа дохка хьадепа баьцадаараш, сом, кхы йола продукци паргIатта дIайохна битац царна кIийлен а хайша багIача спекулянташа. Уж чот яь варгвоацаш дукха ба базар тIа. ХьатIабаьхкачар ена хIамаш шоайла къувса а луш, кхыметтел лата а гIерташ, тIахьежжа мах беш дIаэц цар.

Пайда хьабе йиш йола продукци шоай бе кхаьчача, спекулянташа шоайла баIад а йий, эггара лакхагIа бола мах оттабу.

Цу кхоачамбоацарашка а уж дIадахара де дезарашка а хьожаш хилар тха рейдови бригада. Цхьаккха тайпа рынкай управлене а рынка кулгалхой а оагIонгахьара тIахьожам а боацаш мукъабита базархой а спекулянташ а шоай хьаштдар леладеш ба укхаза. Ветеринарни лораш хьажанза а цар шоай тамагIа тIаоттаданза а йохкаш яр укхаза йоаь котамаш, москалаш, гIажаши боабашкаши. Лорий анализаш йоацаш йола продукци йохкаш хиларах сагота бац центральни рынка контролераш, продукци йохка бокъо луш дола ахча нахагара хьайийцача. Рынка болхлоша цIенхаштта бокъонаш телхаелга да из.

Шоай тайпара бокъонаш йолаш, курен сонтен болаш, тха рейдови бригада дувцачунга ладувгIа ца тугараш а нийсбелар тхона центральни рынке. Уж малаш б-теш! Цхьаннахьа балха а боацаш, бетташ, шераш доахаш латташ бола спекулянташ.

— Балха мичад шо, каьхаташ мичад шун! — царех моллагIчунга даьча хаттара луш дола жоп цхьатарра да:

— Паспорт сога да, вож каьхаташ цIагIа дисад, юхавоагIача хана дерригаш а хьадахьаргда. МалагIаш да-теш цар дувцаш дола цIагIа диса каьхаташ! Дуккхача хана денз укхаза базар еш латтача дукхагIчар дувц, чолакх да тхо, инвалидаш да тхо, цудухьа бокъо еннай тхона базар е, яхаш. Цхьабакъда, из иштта дац. Тхона хьалхашка паттараш ба низ бола, къона, тоабенна, хьаштдале, доккха хипарах нух а токхадергдола нах.

— МоллагIа яле а базар тIа хьакхаьчача продукцена дола документаш хетта бокъо яц тха, — йоах центральни рынка кулгалхоша.

Царга совдар а дувцаш, уж дIакъохкабе йиш яц тха, — йоах милице болхлоша.

РЕЙД

Хьажал шо милице, центральни рынка кулгалхоша лаьцар малагIа позици я. Къоал даь яхьаш яле а хьаяйта, оаха царга хIама аргдац, яхилга ма дий из-м. Тхан-тхан бала бац, аьнна уж юстара а баьнна дIаэттандаь нийслуш да-кх укхаза спекулянташа бIи боллар а. Цхьабакъда, цар шинне а кхетаде дезаш да, хIанз беро а тIехьа кхетадеш дола цхьаькха: цхьаннахьа а балха а боацаш, бетташ, шераш доахаш духхьал цхьа нах укхаза базар еш латта йиш йоацилга. Иштта кегар ба центральни рынка массе йолча участкашка боаллар. Массава а юстара ваьнна дIаэттача из дIабоаккхаргбар малав - теш! Цкъа-м цу гIулакха да вала веза.

Эхь-юхь а доадаь, наьха хьацарах баха гIерташ барех хоадамболлаш дувцаргда вай хIанз. Назранера, Къулбаседа - ХIирашкехьара е Дагестанера ена продукци базар тIа хьатIаьннай а алалехьа, ниих гIеттача санна царна гонахьа хьовз спекулянташ. ТIахьежжа мах а беш, царгара пхиппха, итт-итт коартолий гали эцара очередах овтт уж. Шоаш хьайица продукци дукха маьха езагIа юха а йохкаш, шоашта са яккха гIерташ бола нах ба уж. Царех эггара чIоагIагIчарех я тха рейдови бригада членашка а тIехьа коартолаш йохка дагахьа хинна Грозне, Круглова цIерагIча улицагIа яхаш йола Дудуева Зулаш Махмудовна. Базар тIа баьхкача нахагара коартолаш хьа а ийца, хIара килограммах цхьацца сом а доаккхаш юхайохкаш яр из. Цхьа моллагIа вола саг атта кхетаргвоацаш киловзал оттаю уж санна бараша: бахача нахв хьаена моллагIа продукци лаьгIенна е йоацаш моттиг нийсъелча цу сахьате сов маьхах шоай продукци йохка болалу спекулянташ. БIарччача шера хаддаиза бу цар из болх. ДIаболалу хьонкагара, тIаккха нарсашка, помидорашка, цул тIехьагIа кердача коартолашка, мошача хьажкIашка, царна тIеххьа харбазашка, пасташка боап уж. Лоацца аьлча, цIаккха а «болх» боацаш бисац эхь дайна лела наьха цIиймергаш.

Царна юкъе а гIоръяьнна я Дашаева Роза, цо яхачох, Шаьпа яхаш я из. ХIанз бокъонца дегIаца низ болаш, колхозе е совхозе болх бе декхарийла ярех я Роза. Цхьабакъда, цу новкъа яха дага ярех яц спекулянтка. Базар тIа баьхкача нахагара тайп-тайпара продукци хьа а ийеш, из юха йохкаш, хIама йоаккхаш я.

Центральни рынке дуккхача шерашка спекуляци еш я шоза Заводской халкъа судо зIамига спекуляци ярах бехктокхаме эза йола Джунаидова Нуржан. ДикагIа дIайодаш йола продукци хадданза хьа а ийеш, сихагIа из маьхала йоапача моттиге дIа а этте, мах бу цо.

Тхо цига нийсденнача дийнахьа 30 гали коартолаш яхьаш хьакхаьчар Назране пожарни охране болх беш вола Нальгиев Iаьлий Мухьмад. Уж коартолаш мичара яхьаш я хьагойташ цхьаккха тайпа документ а дацар цунга. Цул совгIа, юрта боахаме эггара чIоагIагIа техника эшаш йолча хана бIарччача дийнахьа йоаляь автомашина яр.

Лакхе вай бийца, хIанзарча заманца товш доаца гIулакхаш леладеш бола нах кIезига бац центральни рынке. Массанена а бовзаш ба уж. Дукха шераш да уж цIиймергаш санна болхлой, ахархой хьакъ дуаш укх базар тIа хьувза. Заводской милице райотдела болхлошта уж спекулянташ дика бовзаш ба. «Цу бIагала баьннача спекулянташа хIара дийнахьа леладу мирча гIулакхаш царна шаьрра гуш да. ХIаьта а царна законагIа доагIаш дола таIазар дац базар тIа болх бе хьожабаьча милице болхлоша. Шоашта уж ца гуш санна тIехбаьле дIаболх уж «штатни» спекулянташ чуйинна йохкарах а эцарах а са йоаккхаш боахкача хана. Укхаза хьалхашка хаттар отт: хIана лаьцад милице болхлоша гIорбаьнна болча спекулянташца иштта эздел!

«Сердало» газета рейдови бригада:

А. ХАШУЕВ,
халкъа тIахьожама Грозненски городской комитета торговлеи бытовой гIулакхаш дечеи отдела заведующе заместитель.

В. СМИРНОВА,
городской халкъа тIахьожама комитета штате йоаца инспектор.

О. СИМОНОВ,
«Красный молот» завода № 6 йолча цеха мастер.

П. РАЗИМОВ,
НГIАССР ОБХСС инспектор.

Х. ШАДИЕВ,
Б. КОСТОЕВ,
тха спецкор.

Дезара кхуврч

Шоана, кхалнах!

Оапаш де, барзкъо ах хозву саг. Цудухьа хIара кхалсага дагалаттар да хозе, шийга товргдолча тайпара барзкъа дувхилга. ХIьта хIенз ара йIоах а еннай, полтош, плащаш дIаяьха кочамашка дакъ-над адам. Кхалсага юкъаца а дегIаца а товш дола барзкъа хоржача хана ха дезаш да, барзкъани сага гIовнеи юкъер ча гIулакхий цхьадола керттера законаш.

Хьалхара хиланза яргйоаца бокъо—ший юкъ-сибата а гIовна а боагIаш бола мах хоадабеш хилар. ШоллагIдар—барзкъанца къайладаккха дезар е, белгалдаккха ца дезар хар. 30, 40 шу даьннача хIара кхалсага къаьстта ший стиль хила еза тIадувхача барзкъан, цу лерагIа ца йохаш шийх бIубенна а сатийна а хила еза из.

Сов чIоагIа тоабеннача кхалнаха могадац ловца, хьнаш тIа хобоо дола, лохера шера пхьешаш дола барзкъа, диткъача даьре а дегIа тIалатаргйола чилан а е доккхий зизаш дола, къегача кIадех яь кочамаш ювхве. **Царна могаду:** дегIа тIа тайжа формаш, хьаьдда, кIеззига шердаь овнаш дола пхьешаш (зIаммига баламаш чутоха а мегаргда), хьалхашкарча а тIехьашкарча а оагIора цхьаьцца шенг йилла коч а мегаргья. Качмат кIоарго Iочухьекха а боккха боаца кач болаш а барзкъа товргда. Барзкъа де мегаргда гIаьхха зиза долча а мугIараш ухача а кIадах, бакъда, мугIараш пхорагIа хургдолаш дича саг лохагIа хет. Тоабенна кхалнах модага хьежжа барзкъа дувхаш хила беза, бакъда, шоашка хьежа беза, боарамал тIехбала мегаргбац.

Хьдаюкъ лаккха йолчов (цунца цхьена шера хьнаш е отделка юкъа тIеи хьнаш дараштa) **могадац** юкъагара тIатеIа барзкъа, юбка чу Iочуехка кофташ, кIада рисунок е отделка юкъатIеи хьнаш тIеи хургйола барзкъа. Иштта леладе **могадац** шереи юкъ эзаи хьоарчадаь тIехкараш, гобаьккха шенгаш яда юбка. Цу тайпарча кхалнаха **могаду** духхьал шаьреи ах юкъ чуийцаи формаш, трапеци йолча юбкашта тIагIолла IотIахийца блузкаш, кофташ, жилеташ. **ХIьта юкъ хоадаяь кочамаш, кIеззига лохехьа гIолла** ов долаш хила еза.

Лоаца фоарт а шера юкъ а йолчарна могадац лаккхача качамашца, шарфашца, йовлакхашца фоарт къайлаяккха, наькха тIа гIолла пхорагIа мугIараш е кокетка йолаш барзкъа.

Царна могаду къамаргаш бIаргагуш йола кIоарго качмат Iочухьекха кофташ, кочамаш, юхабилла сийрда кач бола барзкъа. Шарф е йовлакх фоартах хьоарчадо мегарда, наькха кIал шод а баь. Прическа хила еза баламаш тIа мосаш IотIаядаргйоацаш.

Лоаца юкъ а ностараш а йолча кхалнаха могадац лоха юкъ хоадаяь, дегIа тIатеIа барзкъа.

САЛОIАЧА МИНУТАШКА

Эгоизм — сина рак хилара керттера бахьан.

* * *

Шийна салоIам бе бокъо я къахьийгачул тIехьагIа, цул хьалха а ца беш.

* * *

Дер дайна лелар ханал хьалха къалу.

* * *

ЦIаккха а ла ме дувгIалаш нах во а могабеш, шоаш хестабечарга.

* * *

Хьехараш санна камаьрша, вай дIа-юха луш цхьаккха а хIама дац.

* * *

ЦIи яйна саг ехача пхьегIана тара хул — лотораш-м дулургда цунна, бакъда, холуш хул из.

* * *

Нахах даьлла хьайна ца дезар, хьайх ца даллийта хьажа.



Безам.

И. ПЛИЕВА фотоэтюд.

ЭЗДЕЛ

Дерригача дуненна везаш, вовзаш волча эрсий яздархочо А. П. Чехова аьнна дешаш да: «Сага массадола хIама хила деза хоза: юхь а, барзкъа а, са а, уйла а».

Сево ву саг наха везаш, товш, хоза? Юхь хоза хиннаяр аьнна, наха саг хоза лархIац, цох дика оамалаш ца йоахе, цун вахар вIаштIехьдеце, наха а шийна а из пайдана веце. Айхьазало, боаггIача тайпара болх ца баро йирчавоакх саг.

Эзди саг, культура йола саг къахьегам безаш, болх бе ховш, цох сакъердалуш хул. Дердайна лелаш вола саг цIаккха а везаш хиннавац наха. Ираза чам бовзаш ва дика хьувкъам чуийца ахархо, дика барзкъа тийга, саг гIадвига говзанч, унахо верзаваь лор. ТIатеIIа, хьацар а доашхаш, баьча балхо хьакхелла да обществос доккхал мел ду хIама: гIалаш, тIаьш, наькъаш, машинаш, художественнии музыкальнии произведенеш, кх. дI. БIаь гаргга а совгIа а шу даьннача къаноашта юкъе вац дердайна лийнна саг. Берригаш а къахьегамхой хиннаб уж. ЦIнхезача французски философа Вольтера аьннад: «Балхо кхаь вонах доах вай: саготонахи, вочa хIамахи, къелахи». ХIаьта массанена вовзача эрсий полководца А. В. Суворовс яьхад: «Дердайна лелар во мел долча хIаман овла ба». Хьакал метто мел чIоагIа дешаш кхеллад болх ца беча сагах: дердайнар, мекъа саг, жуккарг.

ХIаране шн-шнй моттиге, берригa низ IотIабахийта шнй декхар кхоачашдоре, дукха дикагIа хургдар вахар, кIезигагIа хургьяр проблемаш а халонаш а. Совбаьнца низ а ха а дIаяхийта дукха сакъердамегIа дола хIамаш корадоагIаргда сага — театр, кино, концерташ, хьсашалгIа ахар, везачох - вовзачох кхетар, и. кх. дI. Деша вагIачо — дика деша, балхарчо — дика къахьега.

Саг вувцаш хилча вай хана къаьстта белгалдоаккх, из фу болхло ва. Саг во е хала оамал йолаш вале а, цунна гентду, из дика къахьегамхо вале. Наха эшаш, общественa пайдане вале, ше а атта вах саг. Гонахьарчар сий а ду цун. ХIаьта къа ца хьегаш вола саг шийна а наха а бала болга, из праз дайна саг волга хьахьокх вахаро.

Цхьаболча кагийча наха шоаш деш дола хIама тIагIоллара ду.

Студенташта юкъе а нийслу Iилма ха ца гIерташ. цун духтIабовла сагота боацаш бараш. Цкъаза хеталу, укх дизза долча вахаре «кхоъаш» мара кхы хIама дезий-хьогI царна аьнна.

Цкъа аькхи, университете со яйза хьатIавенача цхьан зIамсаго аьлар сога: «Университете деша отта укх шера ворхIазлагIа воагIа со». ТIаккха аз шийга: «ХIанз-м дика кийчвенна хургва хьо», — аьлча, цо денна жоп а, сай цецъялар а цIаккха дицлац сона. «Даьра, цкъа IотIа-м хьежавац» — аьлар цо. Диплом сенна деза, керта чу хIама деце?

Эггара доккхагIа дола сага «рузкъа» ха я. ХIаьта массанена хой пунах пайда эца? Мел кагий нах ба укхаза ха йоаеш:, сахьаташ, деноош, шераш? Цуморчар деша битац общежите бажа деша гIерта студенташ: хьачуухаш, дIачуухаш, наIараш етташ, кораш хьа а дийлле, магнитофонаш лекхаш —вонхарна новкъа да-хьогI, дацхьогI доацаш.

Даьнеи, наннеи, бераш кхедеш мел болчарнеи халкъа педагогика тIадулл берашта наьха мотт Iомабар, «уж нахах - малхах» тохар. Сага вахар, цун моральни облик общественa бе-башха доацаш дац — из общественни гIулакх да.

Эздел шнй дегIах доаллаш хила декхарнiла ба хIара советски зIамсаг, йоI. Чура дика а, цIена а, нах безаш а хиннавар аьнна валац саг, нахаца лела ховш, Iимерза веце. Цхьабарашa куро салаш хоз, шоаш бакъдар дIа ца аьлча Iелаш. Бакъдар дIаала деза доггIача бесса, саг кIезиг ца веш, из сиза ца воакхаш.

Вахаро хьахьокх боккъала бола нах массанеца цхьатарра догцIеna, Iнмерза, эхь-эздел долаш хулга. В. И. Ленин, Л. Н. Толстой, А. П. Чехов, кхыбола а цIнхеза дика нах адамашца цхьатарра безаме хиннаб.

Масала, ше язъьча рецензе тIа профессора Д. Д. Мальсагова Ахриев ГIапурах йоах: «Из цIенхашттан нийсхо езаш хилара тарра кIаьда, аьсала, эзди оамал йолаш хиларо цецвоаккхар».

Шнй вахара хьисап дег чура вай парте идеяшца нийсдеш вола саг бокъонца эзделаца, гIуланхаца, тIера а чу а цIена, кура-сонта воацаш хул. Цо ше хьалха воахаргвац, нах йист ца хулийташ, ше дукха лувргвац. Цо шийна карагIдаьннача хIамах доккхал дергдац. ХIаьта эхь-эздел доацачо даим ше вувцаргва: «со», «аз», яхаш.

Цхьабола кагирхой арахьа, общественни моттигашна чIоагIа лув, трамвай чу, столовешка, университетски коридора чу, шоаш эри ара болаш санна, дIа-юха а кхайкаш. Гаьнарчунна а хозаш ду цар шоай къамаьл. Хетадала тарлу: «Из сенна дувцаргда аьнна?» ЗIамига дале а оамалца доацаш хIама да из а. Цу морча гIулакхех, мергIилта тIа мергIилг диллача хьаотта хол санна, хьахул сага дегIацара эхь а эздел а.

Зайнадий оаш, трамвай чу, автобуса чу ваьнна саг лагIаш тIа соцаш, шийла тIехьа саг чу-аравала ца везаш санна. Из да сона тоам хилча, наха-м хица тIо бнача а мегаргба, яхилга. Вай советски заман саг даим кердача толамашка гIерт. Сонтал, курал, доккхал — уж вайна эшаш дола хIамаш дац. Вай дикал а, вай вол а наха, коллективана гургьа. Эхь-эздел сага культура лакха хилара хьисап да. Хоза барзкъа леладар а сага культураца бувзам болаш да. ДоагIача бесса тIадийхача барзкъа сага шийна дага а доацаш, цун оамал, гIуланх а хьагойт. Товш кийчвенна саг шийх бIубенна хул.

Советски халкъа хьал-таро шерра айлларца массабола нах дуккха дикагIа кийчбала йиш йолаш ба. Къаьстта дика барзкъаш дувхаш ба кагирхой. Из во дац, бакъда, укхаза дIа-хьа къоастаде дезаш цхьаьца хIамаш да.

Со ала гIертар дац тIадувхача барзкъах деррига ший вахара чулоацам бе беза яхилга. «Барзкъанга а хьежа магIа ваькхар, хьаькъалга а хьежа юха эгIа ваьккхав», яхаш да халкъа юца а. Цхьан дезала боахама маьха бриллиантови гIалкхаш лерга эхкай аьнна, пIелгех дошо гIозараш дехкад аьнна мегаргволча зIамсага езалургьяц йоI, цун оамал, гIуланх хоза ца хуле, цун дегIаца эздел ца хуле. ЛерттIа йолча йоIа а везалургвац мелла дукха ахча доаккха дубленка цунна тIаювхар аьнна зIамсаг, цун дикал, хьаькъал, сагал ца хуле.

ХIаьта, вайна ца дезе а, кагирхошта юкъе кIезига нийслац тIадувхача барзкъах шоай вахара керттера хьисап лоархIаш бараш а. Масала, цхьабола мехкарий театреи сакъердамеи санна ух университете занятешка. ТIехьаьнна хоза, дезача денна санна, кийчъенна занятешка еpай аьнна студентка кхета совбалац. ДувгIа дезача тайпара ленцега ладувгIац цо. ТIаювхаш наьха цергех хий даллала хоза коч хилча, тIатуллаш еза, ткъамаш Iодахийта «дошо» шарф хилча, кувташ тIа цхьан шецца кIоажув бола туфлеш а хилча, бе боаллаш наьха коча мах бола тIормиг а хилча, цун уйла кхычахьа хул: саг бIарахьежий-хьогI, массарел хозатIа йий-хьогI со... Иштта тIехьаьнна кийчбала гIертараш шоайх бIубенна нах бац. Дешара а лела хара а шоай ледарло къайлаяккха гIертилга да барзкъашка баьначар леладер. ХIаьта цхьабараштa тIаювхараш бIарчча боахам биллал хIамаш я.

Укхаза хаттар отт, мичахьара денача рузкъах ийду цу тайпара маьха деза барзкъаш, дошо хIамаш, бриллианташ? Хьаьнала къа а хьийга даьккхача алапех эца таро йолаш хIамаш яц уж. Цул совгIа, шоаш иштта барзкъаш ийдой а, тоам ма бац уж деша кхахьа. Цига ма бий дукха дикагIа а болаш, уж мо барзкъаш ийде йиш йоацараш а, йиш яле а, «пахашкаштa» карагIоргбоацараш. Цу хIамаша дешара процессана новкъарло ю, студенташта юкъе хьагI йоаржаю.

Вай общества, школаша, массане дIаяхача замах юхедисача воча хIамашца лоаттабеш бола къовсам чIоагIбе беза вай сийрдачэ кхоанен духьа. ХIара дас-нанас шоай дезал сабар, эхь-эздел долаш, общества бизза бола членаш хургболаш кхебе а кхетабе а беза. Халкъа кица да «ЗIамига волаш Iомадьр — кхерий тIа даь йоазув» яхаш, цудухьа даьй-ноансой керттера декхар да зIаммига долча хана денз шоай бераш эздийчох, дикачох кхеделга.

Р. АХРИЕВА,
ЧИГУ доцент.



Республика экранаш тIа

«ЛЕРРАГIА ВОАГIАР»

Из фильм даьккхад «Мосфильм» яхача киностуде. Цун керттера турпал ва, тIема хана байна шнй дай-наней, кхыбола гаргара нахи лаха аьнна детдомера ведда кIаьнк. Натахьа санна Валентин яха цIи йолча цу кIаьнках къаьна хьехархо Русов кхийттавецаре кхыча тайпара хила тарлора цун кхел. Дукхача дикача хIамаех кхетаву хьехархочо кIаьнк, довзийт вахар, Iомаву дикадар а во дар а къоастаде.

Цига фу хул фильмо ше хьахьокхаргда.

Из оттадаьр а сценари язъеш дакъа лаьцар а — вовзаш вола киноактер Нахапетов Родион.

Русова роль ловзаю Гринько Николайс. Устдаь сурт-сибат кхоллаш ва Глебов Петр. Кинокартине дакъа лоацаш ба Смирнова Елена, Маркова Римма, Стржельчик Владислав, Смирнов Андрей, кхыбараш.

«РЕКВИЕМ»

Эстонски кинематографисташа вайга гойт «Реквием» яха шоай керда фильм. Каллас Теэта сценарех из даьккхад режиссера Неуланд Олаво. Цу тIа дувц 1944 шера, немцаша дIалаьцача Эстоне хиннар.

Фильма керттера турпал ва органни мастер Прит Яан. Немцаша чутехача бомбаша цун нана а сесаг а йийнай, хIаьта а массадолчоа юстара хила гIерт из. Бакъда, юстара латта вIаштIехьдалац цун, — дага а доацаш, цун цIагIа нийслу советски шн летчик. Царех цаI чIоагIа човнаш хинна ва. Янага я цар кхел. Дего а сага эхьэздело а яхар ду Прита...

Яана роль ловзаю Юкскюла Аарне.

«УНЗАРА САХИЛАР»

К. Поповича «Днестра тIа сатассар» яхача романах из кинокартина даьккхад «Молдова-фильм» яхача киностуде кинодеятелаша. Цу тIа дувц 1917 шера Молдаве хинначох. Революце дакъа лоацача ахархой сомабаьннача сакхетамах...

«КХОАЛАГIА УКРАИНСКИ»

Сийлахь - боккхача Даймехка тIема хетадаьча документальни тIема исторически лентаех пхелагIа дола фильм да из. Цо дувц КхоалагIча Украински фронта историех. Цун режиссер я Н. Снегина, сценари язъьй М. Юрьева. Укх фильме вай гешаш хул Днепропетровск, Днепродзержинск, Николаев, Одесса, Измаил юхайоаккхаш а Ясско-Кишиневски а Баталонски а операцешка цу фронто лаьцача дакъах.

В. КОВАЛЕВА.

ДИКАГIЙОЛА ВОЖАТИ

Грозерча № 36 йолча юкъерча школа октябрятски кхаь вожатена еннай «Пионерски правда» яхача газета Сийлен грамоташ. Царех цхьаннех — Дагиева Ларисах — хургда таханара вай къамаьл. 5-ча классе дешаш я Лариса. ХIанз шоллагIа шу да цо 2«А» класса октябряташца болх бу. Дукха беза цунна шнй октябряташ, еррига шнй мукъа ха царна дIалу. Урокаш чакхйоаллаше а, уж болча йода из, тайп-тайпара хIамаш дувц царна, эхь-эздел хила, къахьегам беза Iомабу. Цар урокаш мишта ю хьож. Эшачоа гIо-новкъостал ду. Цудухьа денгара-ди массаза доал классе кIезигагIа хул дешарах ца кхетараш, шоашкара гIалаташ доалийтараш. Массаза а шоашта уллув йолча пионервожатех эхь хет берашта, шоашкара харц хIама ца далийта гIерташ лоралу, во деш алийтац.

Къаьстта безаме ладувгIаш хул бераш Ларисас дешача революце а Сийлахь-боккхача Даймехка тIема а турпалех дувцаш долча книжкашка. Цу сахьаташка дукха шоайла дIа-хьа дувца, хатта хIама хул берий а пионервожате а. Царца иллеш Iомаду Ларисас, тайп-тайпара ловзараш чакхдоах.

Октябряташта еза шоай пионервожати, кхоачашду моллагIдола цун дехар.

Деррига а Ларисай атта вIаштIехьдоал аьлча-м бакъ-хургдацар. Мекъабараш а, аз дечул кхычо дудалар из яхараш а нийслу. Цуморча моттиге цхьаннена хозаргдац Лариса эгIазъяха тIачовхаш, бакъда, хьаькъале сабареча къамаьлаца дIа-м кхетавергва цо юхмаччахьа ваьнар.

МоллагIа мероприяти чакхйоаккхача, цIейта кийчлуча, утренник вIаштIехьйоаккхача хьинаре дакъа лоац цу отрядерча октябряташа. ЦIагIара эшшаш йола хIама яхь, стихаш еш, иллеш доах, халхараш Iомаду, зал кийчъеча новкъостал ду. Берий из инициатива хьаллоацаш, цу тайпарча цар дикача гIулакхех царна баркал оалаш, кхы а чIоагIагIа айду Ларисас цар хьинар.

Укх деношка школе кийчйир Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дизара хетаяь утренник. Цига эггара хьинарегIа дакъа лаьцараштa юкъе бар 2-ча «А» класса октябряташи цар вожати Дагиева Ларисан.

Ц. АУШЕВА.

Альви Алиевич ДЕНИЕВ

Нохч - ГIалгIай театральни искусствага доккха во денад. Ший 54 шу доалаш веннав Нохч - ГIалгIай АССР халкъа артист, Советски Союза Турпала Х. Нурадилова цIерагIча драматически театра актер Альви Алиевич Дениев. Искусствана дIаденна хиннад А. А. Дениева деррига вахар. Оптимизм, дукхадезача гIулакхa геттара мутIахьа, нахаца безаме, Iимерза хилар цхьана тарлора цун вахаре.

Театра сцена тIа цо хьакхеллад классически, эрсий, советски драматурге дицлургдоаца сурт - сибаташ: Подколесина — Н. Гогола «Саг йоалаяр» яхача, Ходжа Насреддина — из цIи йолча Л. Соловьева, Аргана — Ж.-Б. Мольера «Воацпашехьа цамогаш вар» яхача, Сутарбе — А. Хамидова «Бож-Iаьла» яхача пьесашка. Цо дакъа лаьцад «Аз халхар дергда», «Лоаман кхалсаг», «Лоаман новелла», «Карабаира ларех», «Къаьнача шейха гIоз» яха а кхыдола а фильмаш доахача.

Дениев Альви Алиевича ший йIаьхий кхоллама опыт камаьрша дIалуш хиннай театрерча кагирхошта, дукха низ дIалуш хиннаб театральни искусствана пропаганда яра.

Шнй тайпара талант йолаш хиннача тIехдикача актера сурт-сибат даим дахаргда тха дегашка.

Новкъостий группа.

ФУТБОЛ

«ТЕРЕКА» КОТАЛО

Самардийнахьа Грозерча Орджоникидзе цIерагIча стадиона тIа «Тереко» шнй аргIанара ловзар чакхдаьккхар Белгородерча «Сайютаца». Цхьаьцца хувцамаш хиннадар вай мехкахой командана юкъе, масала, В. Васильева когаметта вороташка латтар Г. Колосов, полузащите ловзаш вацар Шамханов Авалун Кантемиров Таймурази. Защитник Р. Идигов полузащите ловзар, лозаваь хинна О. Хохленко вийрза араваьннавар.

ДIадоладелар ловзар. Турнирни таблица ворхIлагIча мугIар тIеи («Терек») тIехьарча — ялхайтталагIча мугIар тIеи («Салют») латта командаш яр къовсалураш. Цхьабакъда, кIеззига мара совле яцар грозненцашкахьа, цхьатарра хIана ловзац, аьнна ловзар. ХIаьта, вай мехкахоша хьаьший наIараштa кхерам тувсаш моттиг хилча дика ловзар «Салюта» голкипер Садыков. Ала деза, цу команда капитан а Аргунерча «Вайнахе» кхийна хиларах. Садаева, Зубайраева, Велидова, Синькос чутеха кхераме бургацаш хьалаьцар цо майрра.

Грозненцаш стадиона юкъе дIа а айтте, дукхагIча даькъе, цига бургац ловзаеш, из деча хана а гIалаташ дувлийташ латташ хулар. Иштта дайзар уж хьалхарча тайме.

Майрра ала йиш я, шоллагIча тайме а грозненций ловзар лохача боарам тIа дар аьнна, бакъда, хьыша ца а буташ кIеззига ирагIа ловза бийзар цар. ШоллагIа тайм дIайолалларах хоам беш судьяс шок тохаше а «Салюта» футболисташ грозненций наIарашкахьа болабелар. ВIаштта шоза атаке бахар. ШозлагIа бахача В. Анохина «Терека» наIарашка бургац чутох.

ТIаккха корзагIбоал вай мехкахой. Цул тIехьагIа пхи минута ялале Садаев Умара хьаьший наIарашка чутох бургац. Счет 1:1 хул. Грозненцаш дика ловза болабелча тувлабелча санна ловз Белгородера баькхараш. ВIашта шиь одинадцатиметрови штрафнойш хьокаю царна, уж а нийса чутох У. Садаева.

Ловзар чакхдалале хьаьшашта кхы а кхо бургац чутоха вIаштIехьдоал «Терека» футболистий. Царех шиь Ю. Вострюхинеи цаI О. Гладкен тох.

Иштта, счет 6:1 йолаш грозненцаш, кот а боалаш чакхдаьлар ловзар.

Д. ТУРГУНОВ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

30 МАЙ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Сакъердаме стар-таш».
9.20 — «Дивизе командира ди». Художественни фильм.
10.50 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — Социалистически мехкий документальни фильмаш: «Фронтовой оператораш» (ЧССР), «Вай лаьтта даммлен да» (Куба), «Дунен шун тIа — венгерски модз» (СССР), «Польски кизга» (ПНР).
15.30 — «Къоначар кхоллам».
15.55 — «Йоазонхочун дневник». В. Поваляев.
16.20 — «Кердадараш».
16.25 — Вьетнама тениний традиционни театр. 2-гIа передача.
16.55 — «Юхахкайна, горнисташ!».
17.35 — Къаьнача музыка концерт. Одессера передача.
17.55 — Миллионий ленински университет.
18.20 — «ХIара сурта тIа — малх».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.30 — «Мишта бехкар вонкхача саго етт». Мультфильм.
19.05 — «Дунен кагирхойи».
19.40 — «Къоналца вIашагIкхетар». Художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Вай уж наькъаш дицдалийта йиш яц», «Поэзи». А. Софронов.
22.00 — «Джазови панорама».
22.35 — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Лэутарски муамаш». Кишиневера передача.
8.45 — Документальни фильмаш. «Воронеж», «Мстиславль: ханий зIанараш».
9.20 — «ЦIе хий» яха М. Раухвергера опера. СССР халкъа артистка Н. Саца кулгалдеш отталь Московски берай музыкальни театра спектакль.
10.40 — «Школан санагIал тIехьашка». Телевизионни документальни фильм.
11.30 — ДIалокх арфий квартето.
11.50 — «Моабитски тетрадь». Субтитраш дола художественни фильм.
13.20 — «Вай беш».
13.50 — Испански мотт.
14.20 — Мультфильмаш: «Фаьлгий фаьлг», «Чан сиргIилг».
15.00 — «Кердадараш».
17.15 — «Тувински оагIонаш». Документальни фильм.
18.05 — «Ваьча мехка летописец». Йоазонхочох Ш. Окуевх йола телеочерк (нохчий меттала).
18.20 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.40 — «Доакъараш кийчдара — сухали дикали» (нохчий меттала).
19.00 — Фильм-реклама.
19.05 — «Iалам лораде» (нохчий меттала).
19.30 — «Депутатски гIулакхаш» (гIалгIай меттала).
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.10 — Шун письмошта жоп лу оаха. НГIАССР бахача наха бытовой гIулакх дара министра А. Н. Инуркаева выступлени.
20.30 — Бонсах йола Европа чемпионат. Венгрера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Коломба». Кхо сери йола телевизионни художественни фильм (Итали). 2-гIа сери.
22.30 — «Кердадараш».

31 МАЙ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Къоначар кхоллам».
9.00 — «Къоналца вIашагIкхетар». Художественни фильм.
10.20 — Спортах дола телевизионни документальни фильмаш: «Чемпиона школа», «Чемпионаш бешшехь а хилац».
11.05 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Нагахьа кхашта юкера йовкъаш аьхача».
15.10 — Тунисса артистий выступлени.
15.25 — «Эрсий метта къамаьл».
15.55 — «Подмосковни юрта таханен кхоанен».
16.25 — «Кердадараш».
16.30 — «Сергей Лазо». Документальни фильм.
16.40 — Фаьлг болча хьоашалгIа. «Союзмультфильма» студе мультфильмаш.
18.00 — «ХIанзара дуней болхлой боламн».
18.30 — «Сакъердаме старташ».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Саги закони».
19.30 — «Кердадараш».
19.40 — СССР Паччахьалкхен преме лауреата поэта М. Матусовские авторски сайре.
21.00 — «Ха».
21.35 — М. Матусовсие авторски сайре дIахододар.
22.45 — Бонсах йола Европа чемпионат. Венгрера передача.
23.45 — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — ДIалокх дунен халкъашта юкъерча конкурса лауреата Екатерина Саранцевас (фортепьяно).
8.35 — «ДоттагIий». Документальни фильмаш.
9.00 — Нахичевански АССР Ильичевски района культура Цiен «Шарур» яхача халхара ансамбла халкъа коллектива концерт.
9.30 — Поэзи. А. Прокофьев.
10.20 — «Оператора Кыпса керда приключенеш». Мультфильм.
10.40 — «Сов дукха безам ба безача муамца...». Фильм-концерт.
11.20 — Фильм-берашта. «Шин океана къайле», I-гIеи 2-гIеи сереш.
13.30 — Днепропетровски телевидене студе программа.
15.00 — «Кердадараш».
17.20 — Юрта боахама болхлошта йола кинопрограмма
18.05 — Мелиоратора Денга. НГIАССР Минводхоза керттерча инженера Н. М. Анинина выступлени.
18.15 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.35 — «Заманхо» (гIалгIай меттала).
19.05 — «Супа хий», Iилмадовзийтара фильм.
19.15 — «Атеист» (нохчий меттала).
19.35 — Мультфильм.
19.45 — КПСС XXVII съезда накъадолхаш. «Коллективера коммунист». Дакъа лоацаш я КПСС Шелковской РК хьалхара секретарь Социалистически Къахьегама Турпал В. Г. Тавбацкова.
20.15 — Ритмически гимнастика.
20.45 — «Бенадикан». Телевизионни документальни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Коломба». Кхо сери йола телевизионни художественни фильм (Итали). 3-гIа сери.
22.30 — «Кердадараш».

РАДИО

30 МАЙ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.36 — Долгов Юре иллеш (гIалгIай меттала).
9.15 — Концерт нохчий меттала).
11.15 — Цхьаккха а вицвеннавац, цхьаккха а дицденнадац. «Салтечун маьхка паек» (нохчий меттала).
11.30 — КПСС XXVII съезда накъа долхаш. «Порядко низ чIоагIбу» яха корреспонденци (эрсий меттала).
11.45 — «Къахьегарга хьажжа сий а ду» яха корреспонденци (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — Богословский Никита иллей темашта йола фантази (эрсий меттала).
17.30 — «Партхоми доакъар Iалашдари» (гIалгIай меттала).
17.45 — «ХIанзарча ханара идеологически къовсам» (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).

УКВ

17.00 — «Музыкальни Сибирь» яха музыкальни передача.
17.44 — Лирически ашараш.
18.14 — Илли оал Даудова.
18.32 — СалоIама сайре.

31 МАЙ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — Халебсие иллеш (нохчий меттала).
11.15 — «Кхоьлча ресурсашца шин дийнахьа къахьега» (гIалгIай меттала).
11.30 — «Цу ахкан Iуйранаш» яха Чахкиев Саlида дувцар (гIалгIай меттала).
11.50 — Реклама (эрсий меттала).
15.15 — Нохчийн - ГIалгIайн музыка концерт (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — Бокихийчарна берех лаьца. «ХIана кхер бераш?» яха беседа (нохчий меттала).
17.31 — «Партийни собранес соцам баьб...». Аьшкабетонни конструкцей завода партбюро секретара Танклаевай къамаьл.
17.46 — Музыка (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Доакъар Iалашдара — ялата тIехь санна къовсам лоаттабе» (эрсий меттала).

УКВ

17.00 — «Вокальни искусства мастераш» яха музыкальни передача.
17.33 — Эдисултанова произведенешкара концерт.
17.57 — Дикаева дешашта дола иллеш.

Хаоттам

Тахан республике гIоллей Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, къулбаседа - малхбоалехьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 25—30, Грозне 27—29 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, юкъ-юкъе догIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 10—15, дийнахьа 24—29 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64, корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи ереи, шоаттеи деношка

СФ02119. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2510.